

25
06.06.2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ ТА СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ, БІЗНЕСУ ТА МАРКЕТИНГОВИХ
ТЕХНОЛОГІЙ

МАЛА Марія Олександрівна
(студентка групи ЗПВ-20-1)

БАКАЛАВРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА
ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОКРАЩЕННЯ**

(представлена на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»
галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності
076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»)

Допущено до захисту
протокол № 5
від 03.06.2024
зав. кафедри менеджменту,
бізнесу та маркетингових технологій
д.е.н., проф. Остапчук Т.П.

Керівник роботи:
ст. викл. Біляк Т.О.
(наукове звання, прізвище та
ініціали)

(підпис)
Рецензент
к.е.н., доц. Назаренко Т.П.
(прізвище та ініціали)

Житомир, 2024

Анотація

Мала М.О. Аналіз фінансового стану підприємства та шляхи його покращення. Рукопис.

Бакалаврська кваліфікаційна робота представлена на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр», галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». Державний університет «Житомирська політехніка», Житомир, 2024.

У бакалаврській кваліфікаційній роботі розглянуто особливості аналіз фінансового стану підприємства та визначено напрями удосконалення відповідного процесу.

Ключові слова: фінансовий стан, ефективність, рентабельність, діагностика, аналіз, оцінка.

Annotation

Mala M.O. Analysis of the company's financial condition and ways to improve it. Manuscript.

The bachelor's qualification work is presented for obtaining the degree of higher education «bachelor», field of knowledge 07 «Management and administration» specialty 076 «Entrepreneurship, trade and stock market activity». Zhytomyr Polytechnic State University, Zhytomyr, 2024.

In the bachelor's qualification work, the peculiarities of the analysis of the financial state of the enterprise were considered and the directions for improvement of the relevant process were determined.

Key words: financial condition, efficiency, profitability, diagnosis, analysis, evaluation.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА	6
1.1. Економічна сутність поняття «фінансовий стан підприємства»	6
1.2. Методи і методики аналізу фінансового стану підприємства.....	14
1.3. Методичні засади аналізу фінансового стану підприємства.....	27
1.4. Нормативно-правове та інформаційне забезпечення відносин у сфері аналізу фінансового стану підприємства	34
Висновки до розділу 1	42
РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА СТАНУ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СПІЛЬНОГО БАГАТОПРОФІЛЬНОГО МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА «ПРОГРЕС-М».....	44
2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства.....	44
2.2. Діагностика економічного стану СБМП «Прогрес-М»	51
2.3. Аналіз фінансового стану СБМП «Прогрес-М»	62
2.4. Шляхи покращення фінансового стану СБМП «Прогрес-М».....	72
Висновки до розділу 2	82
ВИСНОВКИ.....	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	88
ДОДАТКИ.....	Помилка! Закладку не визначено.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах сучасної ринкової економіки важливо постійно перевіряти та оцінювати фінансові явища, які можуть змінюватися під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх факторів. Одним з ключових аспектів ефективної діяльності підприємства є здатність швидко реагувати на поточні зміни. Це можливо завдяки проведенню аналізу фінансового стану та результатів діяльності підприємства та, у необхідних випадках, вдосконаленню механізму його проведення та якісному обґрунтуванню його результатів.

Оцінка поточного та майбутнього фінансового стану підприємства, його фінансових результатів, які виражаються у таких показниках як фінансова стійкість, платоспроможність, ділова активність, рентабельність, є вирішальними для визначення загальних умов функціонування та розвитку підприємства. Це також визначає необхідність ухвалення відповідних управлінських рішень та є фундаментальною передумовою для забезпечення конкурентоспроможності підприємства та його успішного існування на ринку.

Узагальнюючи, актуальність даної проблематики обумовлена її важливістю для управління підприємством в умовах сучасного ринкового середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичного аспекту проведенню аналізу фінансового стану та фінансових результатів діяльності підприємства присвячено ряд робіт як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Значний внесок у дослідженні даного питання було здійснено такими вченими-економістами: Аверіною М. Ю., Безбородовою Т. В., Загородньою О. М., Серединською В. М., Косаревою І. П., Хохловим М. П., Бірюковою В. В., Лук'яною В. В., Лабунцем О. О., Юрієм Е. О. Руснаком Т. В., Юнацьким М. О. Проаналізовані дослідження науковців, праці яких присвячені даній тематиці, виявляють факт необхідності

удосконалення розробок у розрізі використання аналізу фінансових показників діяльності підприємства як інструменту оцінки ефективності його діяльності та зумовлюють формування мети бакалаврської кваліфікаційної роботи.

Зазначене обумовило вибір теми, постановку мети та завдань бакалаврської кваліфікаційної роботи. Обрана тема повністю відповідає проблемам напряму підготовки за спеціальністю 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність».

Метою бакалаврської кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичного аспекту проведення аналізу та оцінки фінансового стану підприємства, систематизації напрямків удосконалення механізму його проведення, з метою отримання якісних результатів дослідження, які призведуть до підвищення ефективності діяльності підприємства та розвитку його фінансово-господарської системи.

Поставлена мета обумовила вирішення наступних **завдань**:

- визначити економічний зміст фінансового стану підприємства;
- дослідити методи і методики аналізу фінансового стану підприємства;
- обґрунтувати методичні засади аналізу фінансового стану підприємства;
- проаналізувати нормативно-правове та інформаційне забезпечення відносин у сфері аналізу фінансового стану підприємства;
- надати організаційно-економічну характеристику підприємства;
- провести діагностику майнового стану СБМП «Прогрес-М»;
- проаналізувати фінансовий стан СБМП «Прогрес-М»;
- визначити основні шляхи покращення фінансового стану СБМП «Прогрес-М».

Об'єктом дослідження у бакалаврській кваліфікаційній роботі виступає процес аналізу фінансового стану підприємства, **предметом** – теоретичні та методичні засади підвищення ефективності господарської

діяльності підприємства.

Методи дослідження. Теоретичну основу дослідження становить системний підхід до вивчення економічних процесів, наукові та методичні розробки щодо питань організації процесів аналізу та діагностики. У роботі використано матеріали наукових досліджень закордонних і вітчизняних провідних учених і фахівців в галузі формування ефективної моделі діагностики фінансового стану підприємства. Методичну основу дослідження становлять методи аналізу і синтезу, індукції і дедукції, логічного та співставного аналізу, системного підходу, статистичного аналізу тощо.

Інформаційною базою дослідження виступили наукові фахові, навчальні та методичні публікації провідних вітчизняних та зарубіжних вчених, чинне законодавство України, статистичні дані, дані фінансової та управлінської звітності СБМП «Прогрес-М».

Практичне значення одержаних результатів. Реалізація наданих пропозицій сприятиме підвищенню ефективності господарювання суб'єктів підприємницької діяльності.

Структура та обсяг бакалаврської кваліфікаційної роботи. Бакалаврська кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладено на 95 сторінках друкованого тексту. Робота містить 18 таблиць та 10 рисунків. Список використаних джерел налічує 61 найменування. Робота містить 4 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність поняття «фінансовий стан підприємства»

У несприятливих економічних умовах сьогодення дотримання оптимального фінансового стану підприємства є складним завданням, адже мінливе зовнішнє і внутрішнє середовище викликає необхідність постійного моніторингу фінансового стану та прийняття ефективних рішень у сфері фінансового менеджменту для досягнення підприємством його головної мети – одержання прибутку.

Фінансовий стан підприємства в сучасних умовах є складним та багатогранним поняттям, яке визначається взаємодією різноманітних факторів. Ця взаємодія відображається у системі показників, що характеризують наявність, розміщення та використання економічних ресурсів підприємства. При оцінці фінансового стану основний акцент зазвичай робиться на індикативній базі, яка відображає ефективність внутрішніх фінансових процесів [61, с. 173].

Однак у сучасних умовах ринкової економіки зовнішні чинники також мають значний вплив на фінансовий стан підприємства. Тому актуальним є розвиток адекватних показників та методологічних підходів до оцінки фінансового стану, які враховують змінність економічного середовища та різноманітність ринкових умов. Активізація використання таких показників управління фінансовим станом підприємства є наслідком низки об'єктивних факторів, таких як висока невизначеність у загальноекономічному середовищі, нерівновага на ринках та різноманітність інструментів державного регулювання. Ці фактори мають прямий або опосередкований вплив на фінансове становище підприємства.

Загалом, ураховуючи вищезазначене, розробка адекватних показників

та методик оцінки фінансового стану підприємства є важливим завданням для сучасних економічних досліджень. Це дозволить підприємствам адаптуватися до посткризових умов та забезпечити стійкий розвиток у складних умовах сучасного ринку.

Фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначаються сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризуються системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів [55, с. 350].

В таблиці 1.1 наведено різні підходи до визначення фінансового стану та проведено характеристику досліджуваного питання авторами.

Таблиця 1.1

Дослідження сутності поняття «фінансовий стан підприємства»
в літературних джерелах

Джерело	Сутність фінансового стану
1	2
Білик М. Д. [1]	Фінансовий стан - це один із напрямків фінансового аналізу, методи і прийоми його проведення, етапи аналізу, ліквідність, платоспроможність, фінансова стійкість, ділова активність, аналіз вірогідності банкрутства
Бодруг Т. М., Гаватюк Л. С. [2]	Фінансовий стан - це порівняльний аналіз складу і динаміки балансу, структура балансу, аналіз фінансової стійкості, аналіз ліквідності балансу, аналіз платоспроможності, аналіз ділової активності, аналіз рівня ефективності господарської діяльності
Бугас Н. В., Костюк Г. В. [3]	Фінансовий стан підприємства – це показник його фінансової конкурентоспроможності, тобто кредитоспроможності, платоспроможності, виконання зобов'язань перед державою та іншими підприємствами
Гриценко Л., Боярко І. [6]	Аналіз фінансового стану підприємства – це окремо розглянуто аналіз ліквідності, фінансового стану, ділової активності, ефективності фінансово-господарської діяльності
Готра В.В., Ріпич В.В., Дячок А.В. [5]	Фінансовий стан – це найважливіша характеристика ділової активності й надійності підприємства. Воно визначає конкурентоспроможність підприємства та його потенціал у діловому співробітництві, є гарантом ефективної реалізації економічних інтересів як самого підприємства, так і його партнерів.
Денисенко М.П. [7]	Фінансовий стан - це найважливіша характеристика ділової активності й надійності підприємства. Воно визначає конкурентоспроможність підприємства та його потенціал у діловому співробітництві, є гарантом ефективної реалізації економічних інтересів як самого підприємства, так і його партнерів.

1	2
Корбутяк А.Г., Бута М.М. [15]	Аналіз фінансового стану - це необхідний елемент як фінансового менеджменту на підприємстві, так і його економічних взаємозв'язків з партнерами, фінансово-кредитною системою. Автором вивчено загальну оцінку і аналіз фінансового стану підприємства, окремо розглянуто аналіз ліквідності, фінансового стану, ділової активності, ефективності фінансово-господарської діяльності.
Костирко Л. А. [18]	Фінансовий стан – це сукупність показників підприємства, які характеризують його платоспроможність, ліквідність, фінансову стійкість.
Лук'янова В. В., Лабунець О. О. [23]	Фінансовий стан – це спосіб накопичення, трансформації та використання інформації фінансового характеру, який має ціль: оцінити теперішній та перспективний фінансовий стан підприємства, оцінити можливі та доцільні темпи розвитку підприємства з точки зору їх фінансового забезпечення, знайти доступне джерело коштів і оцінити можливості і доцільність їх мобілізації
Мельник Т.А., Заніздра В.С. [24]	Фінансовий стан підприємства – це показник його фінансової конкурентоспроможності, тобто кредитоспроможності, платоспроможності, виконання зобов'язань перед державою та іншими підприємствами
Ніколаєва С. П. [28]	Фінансовий стан підприємства визначається у платоспроможності підприємства внаслідок кругообігу засобів. Стійкість фінансового стану - необхідна вимога діяльності підприємства в ринкових умовах
Носова Є. [30]	Фінансовий стан підприємства - це показник його фінансової конкурентоздатності, тобто платоспроможності, кредитоспроможності
Сорока Й.Й. [48]	Фінансовий стан - це результат виробничо-фінансової діяльності. Він характеризується величиною засобів підприємства, їх матеріально-технічного постачання, виробництва, реалізації та прибутку
Тараруєв Ю.О. [50]	Фінансовий стан підприємства розглядається як сукупність показників, що характеризують наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів підприємства
Фещенко О. П. [52]	Складна економічна категорія, що відображає на певний момент стан капіталу в процесі його кругообігу і здатність суб'єкта господарювання до саморозвитку
Марусяк Н.Л. [53]	Визначається сукупністю показників, що відображають наявність, розміщення і використання ресурсів економічних систем, реальні та потенційні фінансові можливості
Чорна Л.О., Штифлюк В.В. [56]	Фінансовий стан - характеристика, на певний момент часу, спроможності матеріально-фінансових потоків капіталу за всіма фазами циклу кругообігу капіталу забезпечувати правильні пропорції, незважаючи на збурюючі процеси
Фролова Т. О. [54]	Характеристика фінансової конкурентоздатності суб'єкта господарювання, використання фінансових ресурсів і капіталу, виконання зобов'язань перед державою й іншими суб'єктами що хазяюють
Юнацький М. О. [59]	Характеризується сукупністю показників, що відображають процес формування та використання фінансових засобів організації.
Юрій Е. О., Руснак Т. В. [60]	Реальна і потенційна фінансова спроможність підприємства забезпечити певний рівень фінансування поточної діяльності, саморозвитку та погашення зобов'язань перед підприємствами й державою

Джерело: сформовано автором

Дослідження показують, що існує багато теоретичних підходів до визначення поняття «фінансовий стан» підприємства, він розглядається як економічна категорія, сукупність показників, фінансова спроможність, комплексне поняття, характеристика певних боків фінансово-господарської діяльності та ін. Це зумовлює актуальність уточнення сутності й основних характеристик даного терміну.

Сутність оцінки фінансового стану підприємства полягає в отриманні повної, достовірної й своєчасної інформації щодо фінансових можливостей підприємства, визначенні змін, тенденцій розвитку та факторів впливу. Об'єктом аналізу можуть бути підприємство, його структурний підрозділ, а також господарська операція.

Е. О. Юрій, Т. В. Руснак розглядають фінансовий стан як ключовий компонент фінансового менеджменту і аудиту. Вони вважають, що вища ланка управлінських структур підприємства повинна мати можливість впливати на формування фінансових ресурсів і потоки грошових засобів [60].

Ю.В. Ковтуненко визначає фінансовий аналіз як процес накопичення, трансформації та використання фінансової інформації з метою оцінки поточного та перспективного фінансового стану підприємства, а також здійснення оцінки можливостей та доцільності його розвитку з точки зору фінансового забезпечення [14].

Серед вітчизняних економістів, які вивчають проблеми діагностики фінансового стану, можна виокремити таких, як Н. С. Морозюк, Е. В. Голубков, В. І. Губко та багатьох інших. С. П. Ніколаєва розглядає аналіз фінансового стану підприємства як складову загального аналізу його господарської діяльності, що включає в себе фінансовий та управлінський аналіз [28].

У літературних джерелах акцентується увага на тому, що для більшої об'єктивності характеристики фінансового стану можна використовувати різні методи оцінки, які можуть доповнювати один одного. Проте на сьогоднішній день не сформовано єдиної системи або моделі для

практичного застосування.

Отже, розвиток комплексних методів оцінки фінансового стану підприємства залишається актуальною проблемою, оскільки це сприятиме підвищенню ефективності управління підприємствами та забезпечить стійкий розвиток економіки в цілому.

Ураховуючи комплексний характер економічних проблем, оцінка фінансового стану та фінансової стійкості підприємства вимагає діагностичного підходу, який дозволяє виявити порушення пропорцій у циклі кругообігу капіталу та встановити їх причини на ранній стадії. Це ставить під сумнів практику оцінки фінансового стану лише за його фіксованим моментом часу, визначаючи його як реальну та потенційну фінансову спроможність підприємства [32].

Динамічність у характеристиці фінансового стану підприємства набуває важливого значення, оскільки діагностика фінансового стану спрямована на оцінку та виявлення резервів для стабілізації, поліпшення та зростання. Такий підхід підкреслює, що потенціал фінансового стану підприємства не обмежується лише його платоспроможністю та ліквідністю балансу.

Отже, розуміння фінансового стану підприємства вимагає комплексного підходу та урахування різноманітних факторів, які впливають на його функціонування та розвиток. Діагностичний підхід дозволяє отримати більш повну та об'єктивну картину стану суб'єкта господарювання і визначити напрями для подальших дій.

У сучасних дослідженнях розглядаються різні підходи до отримання комплексної оцінки фінансового стану, які базуються на поетапному переході від оцінки окремих і підсумкових показників до отримання комплексної оцінки. Більшість методик не мають формалізованої системності у наборі та агрегації показників і спираються лише на фінансову звітність.

На основі цього сформовано рівноважний метод оцінки фінансового стану, який розглядає стан підприємства з позицій балансу між ліквідними

потоками у сфері фінансово-господарської та інвестиційної діяльності. Однак методи, що ґрунтуються виключно на фінансових показниках, не завжди можуть об'єктивно характеризувати стан підприємства в конкурентному, кредитному і динамічному ринковому середовищі.

Такий аналіз може проводитися з використанням різних методів та прийомів, які допомагають виявити проблемні аспекти у фінансовій діяльності та спрямувати зусилля на покращення ситуації. Результатом цього аналізу є підвищення ефективності використання фінансових ресурсів та їх раціональне розподіл, що сприяє зміцненню фінансової стійкості та успішному функціонуванню підприємства.

Аналіз фінансового стану підприємства включає в себе ряд основних завдань, які визначають його значення для ефективного управління (рис. 1.1).

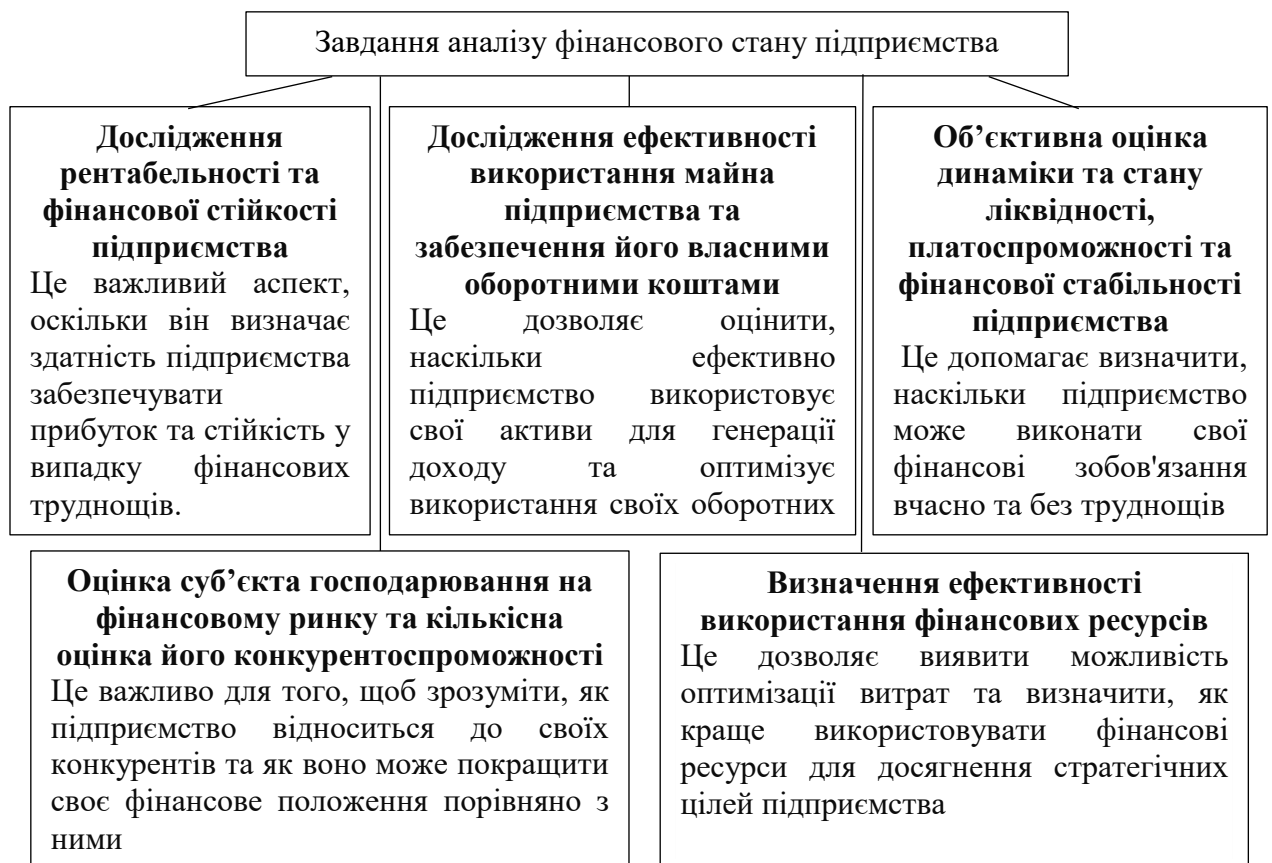


Рис. 1.1. Завдання аналізу фінансового стану підприємства

Джерело: власна розробка

У сучасній теорії та практиці немає єдиного підходу до встановлення комплексної характеристики фінансового стану. Для досягнення цієї мети

використовуються різноманітні методи, такі як рейтингова експрес-оцінка, розрахунок інтегрованих показників, методика бальних оцінок та інші. Оцінка фінансового стану за допомогою різних методів дозволяє отримати більш об'єктивну інформацію про фінансові можливості підприємства.

З метою забезпечення більш високої об'єктивності характеристики фінансового стану рекомендується використовувати діагностику фінансового стану як інструмент отримання достовірної інформації про фінансові можливості підприємства. Цей підхід дозволяє аналізувати не лише кількісні, але й якісні показники [47].

На фінансовий стан підприємства впливають фактори, серед яких можна виділити ті, що наведено на рис. 1.2.

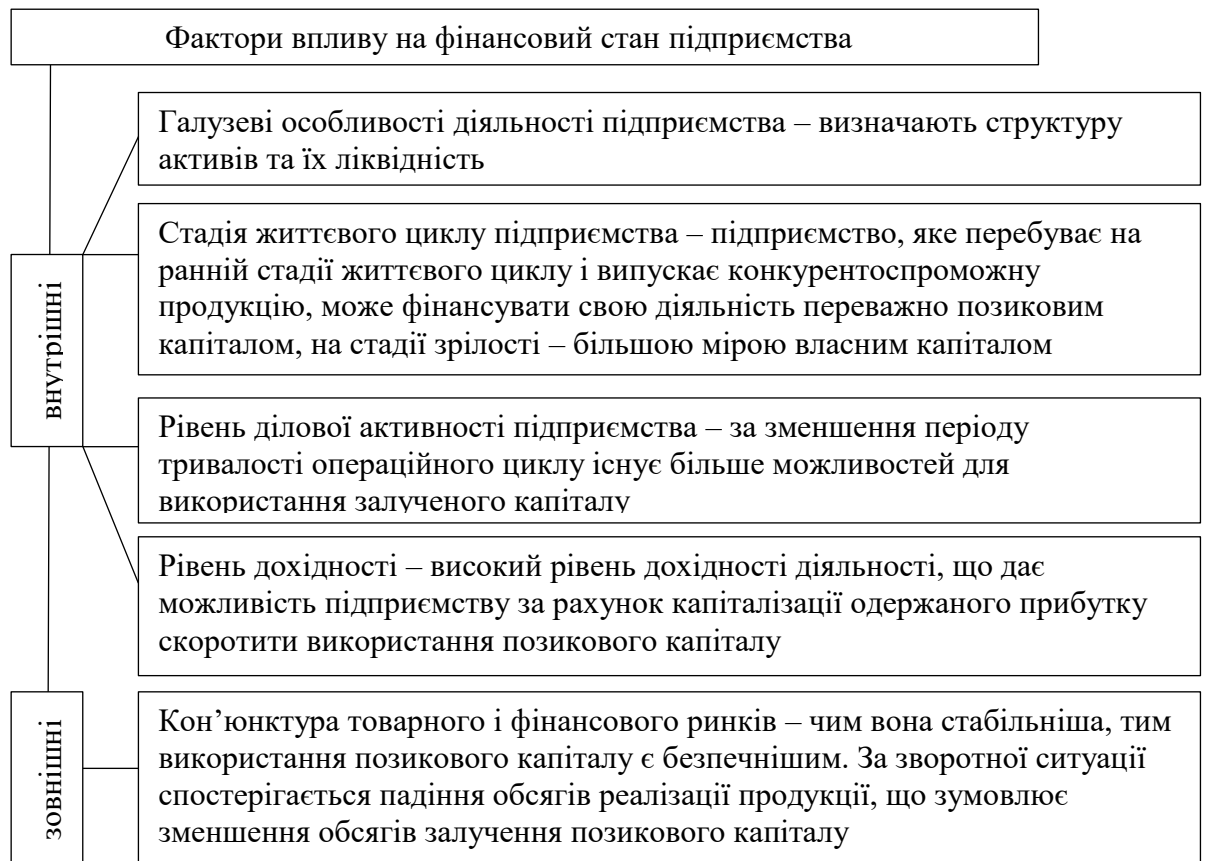


Рис. 1.2. Фактори впливу на фінансовий стан підприємства

Джерело: [50]

Аналіз фінансового стану підприємства є не лише необхідним етапом для розробки планів і прогнозів фінансового оздоровлення, а й важливою складовою управління підприємством, яка дозволяє керівництву приймати

обґрунтовані рішення для подальшого розвитку та забезпечення стійкості.

Фінансова діяльність підприємства має вирішальне значення для його успішності. Вона спрямована на забезпечення стабільного надходження і ефективного використання фінансових ресурсів, а також на досягнення раціонального співвідношення між власними та залученими коштами. Фінансовий стан підприємства є важливою характеристикою його діяльності, яка визначає його можливості та стійкість у виконанні своїх завдань.

Слід зазначити, що фінансовий стан визначає місце підприємства в економічному середовищі, а також наскільки ефективними і безризиковими можуть бути його ділові відносини з комерційними банками, постачальниками, потенційними інвесторами і позичальниками. Для підприємства, як і для його партнерів, представляє інтерес не тільки фактичний стан подій, тобто те, що було, а й очікуваний фінансовий стан. Разом з якісною ознакою «оптимальний фінансовий стан» і бездоганною репутацією підприємства необхідно мати науково обґрунтовану кількісну узагальнюючу оцінку фінансового стану підприємства.

Метою аналізу фінансового стану є пошук резервів для підвищення ефективності виробництва та зміцнення комерційного розрахунку, що становить основу стабільної роботи підприємства та виконання його зобов'язань перед різними установами. Систематичний та всебічний аналіз фінансового стану дозволяє виявляти слабкі місця у фінансовій діяльності підприємства та шукати шляхи для їх вирішення, що сприяє ефективному управлінню фінансовими ресурсами та їх оптимальному розподілу [53].

Принципи корпоративного управління та управління корпоративними фінансами визначаються великою мірою за допомогою показників, які різнобічно характеризують фінансовий стан підприємства. Ці показники є важливим відправним пунктом для розробки стратегій розвитку та прийняття управлінських рішень. Об'єктивність оцінки фінансового стану визначає ефективність управлінських рішень та дозволяє визначити напрями довгострокових цілей підприємства.

Таким чином, аналіз фінансового стану підприємства є одним із найважливіших для розуміння вихідної точки змін та прорахунку можливих варіантів дій, спрямованих на поліпшення ефективності функціонування підприємства. У більшості досліджень зазначається, що фінансовий стан підприємства виявляється через різноманітні показники, які відображають наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів. Нормативні акти також визначають фінансовий стан через показники, що відображають наявність, розміщення та використання ресурсів, а також реальні й потенційні можливості підприємства. Проте, останні складові показують складність цього поняття, оскільки відсутній формалізований методичний інструментарій.

1.2. Методи і методики аналізу фінансового стану підприємства

Аналіз фінансового стану є необхідною складовою процесу управління діяльністю підприємства, який можна розглядати як умову забезпечення його збалансованого розвитку, як механізм забезпечення економічної безпеки, як дієвий важіль регулювання або впливу на економічну ефективність, як основу для аналізу попередньої діяльності і початком перспективної оцінки можливостей забезпечення збалансованого розвитку суб'єкта господарювання.

Аналіз фінансового стану показує міру забезпеченості підприємства потрібними ресурсами для здійснення ефективної господарської діяльності. Неефективне використання фінансових ресурсів є одним із вагомих індикаторів низької платоспроможності, зниження рентабельності, фактором виникнення економічних санкцій, перебоїв у постачанні та реалізації продукції, невиконання виробничих планів тощо [54].

Для вирішення конкретних завдань фінансового аналізу застосовується ціла низка спеціальних методів, які дають змогу одержати кількісну оцінку

окремих аспектів фінансової діяльності підприємства. Фінансовий аналіз використовує низку методів, як загальнонаукових і загальноекономічних, так і специфічних. Можна виділити серед них основні [25, с. 121]:

- горизонтальний аналіз;
- вертикальний аналіз;
- трендовий аналіз;
- метод фінансових коефіцієнтів;
- аналіз інвестиційної привабливості підприємства;
- порівняльний аналіз;
- факторний аналіз (у тому числі аналіз за схемою Дюпон-каскад).

Фінансовий аналіз поділяється на окремі види залежно від ознак [19, с. 92]:

1. За організаційними формами проведення виділяють внутрішній і зовнішній фінансовий аналіз підприємства:

а) внутрішній фінансовий аналіз проводиться фінансовими менеджерами підприємства чи власниками його майна з використанням усієї сукупності наявних інформативних показників. Результати такого аналізу можуть представляти комерційну таємницю підприємства;

б) зовнішній фінансовий аналіз здійснюють податкові інспекції, аудиторські фірми, банки, страхові компанії для вивчення правильності відображення фінансових результатів діяльності підприємства, його фінансової стійкості та кредитоспроможності.

2. За обсягом дослідження виділяють повний і тематичний фінансовий аналіз підприємства:

а) повний фінансовий аналіз проводиться для вивчення всіх аспектів фінансової діяльності підприємства в комплексі;

б) тематичний фінансовий аналіз обмежується вивченням окремих аспектів фінансової діяльності підприємства. Предметом тематичного фінансового аналізу може бути ефективність використання активів підприємства: оптимальність фінансування різних активів з окремих джерел

(стан фінансової стійкості і платоспроможності підприємства); оптимальність інвестиційного портфеля (оптимальність фінансової структури капіталу) і низка інших аспектів фінансової діяльності підприємства.

3. За об'єктом аналізу виділяють такі його види:

а) аналіз фінансової діяльності підприємства, об'єднання у цілому. Об'єктом вивчення є фінансова діяльність підприємства у цілому без виділення окремих його структурних одиниць і підрозділів;

б) аналіз фінансової діяльності окремих структурних одиниць і підрозділів (центрів економічної відповідальності). Такий аналіз базується переважно на результатах управлінського обліку підприємства;

в) аналіз окремих фінансових операцій. Предметом такого аналізу можуть бути окремі операції, зв'язані з короткостроковими чи довгостроковими фінансовими вкладеннями, з фінансуванням окремих реальних проектів та ін.

4. За періодом проведення виділяють попередній, поточний і наступний фінансовий аналіз:

а) попередній фінансовий аналіз пов'язаний із вивченням умов фінансової діяльності у цілому чи здійснення окремих фінансових операцій підприємства (наприклад, оцінка власної платоспроможності за необхідності одержання великого банківського кредиту);

б) поточний (чи оперативний) фінансовий аналіз проводиться в процесі реалізації окремих фінансових операцій для оперативного впливу на результати фінансової діяльності. Як правило, він обмежується коротким періодом часу;

в) наступний (чи ретроспективний) фінансовий аналіз здійснюється підприємством за звітний період (місяць, квартал, рік). Він дає змогу глибше і повніше проаналізувати фінансовий стан і результати фінансової діяльності підприємства порівняно з попереднім і поточним аналізом, тому що базується на завершених звітних матеріалах статистичного і бухгалтерського

обліку [30].

Для аналізу фінансового стану підприємства існує безліч методів і методик, розроблених науковцями: коефіцієнтний, комплексний, інтегральний, рівноважний, беззбитковий методи, золоте правило економіки, метод раціональної оцінки, дискримінантні моделі, методики Н. Ю. Захарової, В. В. Ковальова, А. Д. Шеремета та ін. Їхні переваги і недоліки для застосування підприємствами подано у табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Методи і методики аналізу фінансового стану малих підприємств

Назва методу	Переваги	Недоліки
1	2	3
Коефіцієнтний метод	Можливість отримання характеристики якості різних сторін господарювання підприємства у формі системи коефіцієнтів, що висвітлюють і враховують вплив як внутрішнього, так і зовнішнього середовищ на його фінансовий стан	Складний процес формування результатів оцінки; відсутність нормативних значень більшості коефіцієнтів; складність урахування галузевої специфіки діяльності підприємства
Комплексний метод	Аналіз показників підприємницької діяльності у динаміці; всебічна характеристика доходності і рентабельності; виявлення проблемних напрямів діяльності та причин, що зумовили їх виникнення	Висока трудомісткість; відсутність нормативних значень більшості коефіцієнтів
Інтегральний метод	Загальна характеристика фінансового стану підприємства з урахуванням впливу на її формування показників, згрупованих за окремими напрямками його оцінювання; можливість модифікації інтегрального показника шляхом зміни кількості аналітичних напрямів та коефіцієнтів залежно від завдань аналізу	Висока трудомісткість; необхідність застосування процедури стандартизації (нормалізації) для нівелювання різної якості впливу на фінансовий стан зростання / зниження окремих показників; складність обґрунтування нормативних значень для інтегрального показника; неузгодженість складу показників за окремими напрямками оцінювання фінансового стану
Беззбитковий метод	Можливість оптимізації параметрів діяльності підприємства, які визначають операційну рентабельність (доходу від реалізації, ціни, витрат, обсягів виробництва і реалізації)	Не узгоджується з такими аспектами оцінки, як конкурентоспроможність, кредитоспроможність, ринкова і ділова активність; потребує поділу витрат на постійні і змінні, прямі і непрямі

1	2	3
Рівноважний метод	Низька трудомісткість; установлення відповідності одному з варіантів типових ситуацій фінансового стану підприємства; наявність рекомендацій загального характеру для досягнення фінансово-господарської рівноваги в разі відхилення підприємства від лінії рівноваги чи зони безпеки	Неможливість урахування стану підприємства в конкретному, діловому, кредитному і ринковому середовищі
Золоте правило економіки	Динамічна оцінка ефективної діяльності підприємства в цілому	Необхідна позитивна динаміка абсолютних обсягів реалізації та валового прибутку за порівнюваними періодами; використання як показника динаміки традиційного відносного показника «темп росту» може призвести до помилкових висновків
Методика Н. Ю. Захарової	Поєднання рейтингової, бальної, матричної, інтегральної оцінок фінансового стану підприємства; об'єктивне визначення статичної і потенційної можливості розвитку фінансово-господарської діяльності підприємств та їх забезпечення фінансовими ресурсами; відсутність потреби в нормативних значеннях фінансових показників	Висока трудомісткість
Метод раціональної оцінки	Не потребує додаткового залучення експертів; простий та зрозумілий до використання	Високі вимоги до якості вихідної інформації, на підставі якої оцінюється платоспроможність, фінансова стабільність, прибутковість і ділова активність підприємства
Методика В. В. Ковальова, А. Д. Шеремета	Для оцінки фінансового стану достатньо тільки поточної бухгалтерської звітності	Складність у знаходженні фінансових та економічних показників впливу, за допомогою яких можна коригувати розрахункові коефіцієнти; неврахування галузевої специфіки; необхідність уточнення підходів до оцінювання кредитної заборгованості і її впливу на фінансову стійкість
Дискримінаційні моделі	Не вимагають складних обчислень, спеціальних знань, що актуально для малих підприємств, де, зазвичай, немає спеціалістів із фінансового аналізу	Спрямовані на прогнозування банкрутства великих і середніх підприємств, тому точність прогнозу щодо підприємств малого бізнесу є, щонайменше, під сумнівом

Джерело: [6]

Фінансовий аналіз є частиною загального аналізу господарської діяльності, що складається з двох взаємозалежних розділів: фінансового аналізу і виробничо-управлінського аналізу. Фінансовий аналіз, що ґрунтується на даних тільки бухгалтерської звітності, набуває характер зовнішнього аналізу, тобто аналізу, проведеного за межами підприємства його зацікавленими контрагентами чи власниками, державними органами [15, с. 149].

Основний зміст зовнішнього фінансового аналізу:

- аналіз абсолютних показників прибутку;
- аналіз відносних показників рентабельності;
- аналіз фінансового стану, ринкової стійкості, ліквідності балансу, платоспроможності підприємства;
- аналіз ефективності використання позикового капіталу;
- економічна діагностика фінансового стану підприємства.

Внутрішньогосподарський фінансовий аналіз використовує як джерело інформації й інші дані системного бухгалтерського обліку, дані про технічну підготовку виробництва, нормативну, планову й іншу інформацію.

Особливостями управлінського аналізу є:

- орієнтація результатів аналізу на своє керівництво;
- використання всіх джерел інформації для аналізу;
- відсутність регламентації аналізу з боку;
- комплексність аналізу;
- інтеграція обліку, аналізу, планування і прийняття рішень;
- максимальна закритість результатів аналізу для збереження комерційної таємниці.

Комплексна оцінка фінансової діяльності підприємства – більш глибокий і комплексний аналіз. У запропонованому варіанті він будується на основі комплексу показників, а також моделі Du Pont і розглядає всі боки діяльності компанії з погляду стратегічного розвитку бізнесу [16, с. 55].

Під час ухвалення рішення про інвестиції з боку підприємства значна увага приділяється ефективності використання позикових засобів, а з боку потенційного інвестора – здатності підприємства повернути борги і відсотки по них. У рамках даної програми цей вид аналізу не розглядається.

Можна виділити такі основні етапи фінансового аналізу підприємства:

1. Збір і підготовка вхідної інформації.
2. Аналітична обробка.
3. Аналіз, оцінка й інтерпретація результатів.
4. Підготовка висновків і рекомендацій [9, с. 233].

На першому етапі проводяться збір внутрішньої і зовнішньої інформації, оцінка її достовірності; з'ясовують особливості облікової політики підприємства, відбирають необхідні форми бухгалтерської звітності та проводять їх звірку, збирають статистичну інформацію.

На другому етапі здійснюють переведення типових форм бухгалтерської звітності в аналітичні форми, які дають змогу проаналізувати структуру звітів і динаміку змін, проводять розрахунок і групування показників по основних напрямках аналізу.

На третьому етапі проводять аналіз структури і динаміки змін основних показників фінансових звітів, виявляють взаємозв'язки між основними показниками, здійснюють інтерпретацію отриманих результатів.

На четвертому етапі готують висновок щодо фінансового стану підприємства, виявляють «вузькі» місця і резерви підвищення ефективності діяльності, розробляють рекомендації щодо поліпшення фінансового стану підприємства.

Аналіз дає можливість оцінити [21, с. 13]:

- 1) фінансове положення компанії;
- 2) майновий стан підприємства;
- 3) ступінь підприємницького ризику (можливість погашення зобов'язань перед третіми особами);
- 4) достатність капіталу для поточної діяльності і довгострокових

інвестицій;

- 5) потребу в додаткових джерелах фінансування;
- 6) здатність до нарощування капіталу;
- 7) раціональність використання позикових засобів;
- 8) ефективність діяльності компанії.

Результати аналізу можуть бути цікавими як для власників, керівників, так і для партнерів, постачальників, споживачів і навіть конкурентів.

Потенційні власники і кредитори хочуть бути впевнені у вигідності інвестування своїх капіталів у компанію, тому використання методик аналізу і керування фінансами, а також показників, звичних і зрозумілих більшості інвесторів і ділових партнерів, є однією з необхідних умов для вирішення питання про можливе співробітництво.

Партнери, що вже ведуть справи з підприємством (постачальники, кредитори), також зацікавлені в одержанні аналітичної інформації про нього, щоб визначити для себе доцільність подальшого співробітництва, умови висновку контрактів, гарантії повернення кредитів тощо.

Для потенційних партнерів дуже привабливим є той факт, що компанія проводить політику відкритості: публікує свої фінансові й аналітичні звіти в засобах масової інформації, готова надати дані про результати і плани роботи [31].

Зосередимося більш детально на кожному з методів аналізу фінансового стану підприємства. Суть горизонтального аналізу полягає у порівнянні показників звітності попереднього і поточного стану. При цьому здійснюється постатейне зіставлення звітів і визначається абсолютна і відносна зміна статей. Вертикальний аналіз спрямований на визначення структури фінансових показників із виявленням впливу кожної позиції звітності на результат у цілому. Вертикальний аналіз подає фінансову звітність у вигляді відносних величин, які характеризують структуру узагальнюючих підсумкових показників. Обов'язковим елементом аналізу слугують динамічні ряди цих величин, що дає можливість передбачати та

прогнозувати структурні зрушення в складі господарських коштів і джерел їх покриття [32].

Найпоширенішими є такі форми вертикального аналізу:

1) вертикальний аналіз активів. У процесі цього аналізу визначають співвідношення (частку) оборотних та необоротних активів, склад оборотних і необоротних активів, які використовують, склад активів підприємства за ступенем їх ліквідності, склад інвестиційного портфеля тощо;

2) вертикальний аналіз капіталу передбачає визначення частки власного та позикового капіталу, склад власного і позикового капіталу, які використовують, за видами та склад позикового капіталу за строковістю зобов'язань тощо;

3) вертикальний аналіз грошових потоків. У процесі цього аналізу в складі загального грошового потоку виділяють усі грошові потоки по оперативній (виробничій), фінансовій та інвестиційній діяльності. Кожен із цих видів грошових потоків, своєю чергою, може бути більш глибоко структурований за окремими складниками [32].

Трендовий аналіз являє собою визначення основної тенденції розвитку в часі (тренда) показників звітності.

Частіше всього трендовий аналіз використовують, порівнюючи коефіцієнти та показники аналізу підприємства за два-три роки, та показують тренд (напрямок) за допомогою графіків та таблиць.

Відносні показники (їх іще називають «коефіцієнти») – це найбільш відомий та поширений інструмент аналізу, який найчастіше переоцінюється та яким часто зловживають. Коефіцієнти дають змогу оцінити залежність між різними складниками фінансової звітності, наприклад активами та зобов'язаннями чи витратами та надходженнями, а також їх динаміку [26, с. 105].

На думку Й.Й. Сороки [48], недоліком застосування аналізу за допомогою коефіцієнтів є складність щодо остаточного висновку про стан підприємства, оскільки загальна картина за показниками часто неоднорідна.

Так, якщо за одним параметром підприємство має досить непоганий вигляд, то за іншими може вражати своїми поганими показниками. Це своєрідний дестабілізаційний чинник, який лише посилює суб'єктивність думки самого аналітика, тобто його схильність уважати певний параметр головним або брати його до уваги меншою мірою. На нашу думку, даний фактор може бути і позитивним із погляду, що не кожний аналітик зможе провести якісний аналіз та взяти на себе відповідальність за правильність зроблених висновків, наданих рекомендацій і, як наслідок, зростання ролі та «вартості» професійних наукових працівників фінансових служб підприємств.

Перевагами ж цього аналізу М.Л. Котляр вважає його методологічну прозорість, тобто обчислення коефіцієнтів не потребує спеціальних математичних знань, і будь-яка особа, що достатньою мірою володіє економічною термінологією, здатна розібратися у значенні показників. Ця простота робить прийом коефіцієнтів наймасовішим. Ми також згодні з даним твердженням, хоча хотілося б зауважити, що методика розрахунку того чи іншого показника повинна бути пристосована до наявних форм фінансової звітності або містити посилання на конкретне джерело інформації. Тільки у цьому разі процес розрахунку коефіцієнтів буде легким, прозорим і забезпечить порівнянність результатів, а керівництво підприємства зможе своєчасно одержувати найоперативнішу інформацію стосовно кожної ділянки його роботи, що дасть змогу виявити слабкі місця ще на ранніх етапах та вчасно вжити всіх потрібних заходів [51].

Що ж до показників оцінки фінансової стійкості підприємства, то тут також існують різні погляди. Найбільш удалим, на нашу думку, є перелік коефіцієнтів фінансової стійкості, запропонований І.О. Бланком, що включає сім показників: коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансування, коефіцієнт заборгованості, коефіцієнт поточної заборгованості, коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності, коефіцієнт маневреності власного капіталу і коефіцієнт маневреності власного та довгострокового позикового капіталу.

О. П. Фещенко [52] пропонує використовувати вісім показників фінансової стійкості. Проте нелогічним є одночасне використання таких взаємообернених коефіцієнтів, як коефіцієнти фінансової залежності та незалежності, адже якщо ми знаємо, що підприємство є на 60% незалежним від зовнішніх джерел фінансування, то, відповідно, на 40% воно є залежним від внутрішніх джерел.

Ю.В. Ковтуненко розділяє всі коефіцієнти, за допомогою яких можна оцінити фінансову стійкість підприємства, на дві групи: коефіцієнти капіталізації та коефіцієнти покриття [14, с. 40]. До першої групи належать коефіцієнти концентрації власного капіталу, залученого капіталу, фінансової залежності та незалежності капіталізованих джерел, рівень фінансового левериджу. До другої ж групи належать коефіцієнт забезпеченості процентів до виплати та коефіцієнт покриття постійних фінансових витрат.

Коефіцієнтний метод базується на розрахунку системи коефіцієнтів. На їх основі аналізують діяльність підприємства або певний аспект діяльності, розширюючи при цьому склад коефіцієнтів. Метод передбачає розрахунок системи коефіцієнтів, що висвітлюють різні аспекти діяльності підприємства і враховують вплив як внутрішнього, так і зовнішнього середовищ на його фінансовий стан. Основними недоліками є досить складний процес формування результатів оцінки і відсутність нормативних значень більшості коефіцієнтів, що використовуються у процесі аналізу.

Комплексний метод передбачає оцінку загальних показників підприємницької діяльності, які аналізуються в динаміці і групуються за двома напрямками (дохідності і рентабельності). Він дає змогу виявити напрями, в яких виникають проблеми, і дослідити причини, що їх зумовили. Основними недоліками є його трудомісткість і відсутність нормативного значення більшості коефіцієнтів.

Інтегральний метод передбачає розрахунок інтегрального показника на базі узагальнюючих показників за рівнем платоспроможності, фінансової незалежності та якості активів підприємства. Цей інтегральний показник

можна в певний момент доповнити будь-якою кількістю аналітичних напрямів і коефіцієнтів, що дозволяє своєчасно враховувати вплив важливих факторів та досліджувати тенденції їхньої зміни, виявляти проблеми тощо. Недоліком методу є певна неузгодженість понять «платоспроможність» і «ліквідність».

Рівноважний метод базується на понятті ліквідності і передбачає оцінку фінансового стану підприємства з позицій досягнення рівноваги між ліквідними потоками у сфері господарсько-інвестиційної та фінансової діяльності. Реалізація цього методу дає змогу встановити дев'ять типових ситуацій фінансового стану підприємства і розробити відповідні рекомендації загального характеру для досягнення фінансово-господарської рівноваги в разі відхилення підприємства від стану рівноваги чи зони безпеки. Основний недолік полягає у неможливості дослідження позиції підприємства в конкурентному, діловому, кредитному і ринковому середовищі.

Критерієм аналізу фінансового стану підприємства при використанні беззбиткового методу виступає запас фінансової міцності, тобто дохід від реалізації, що підприємство отримає після досягнення порога рентабельності. Метод ґрунтується на проведенні аналізу беззбитковості (базовий аспект діяльності підприємства) і витрат, тому і є сучасним та практичним. Недолік полягає в тому, що він не узгоджується з такими аспектами оцінки, як конкурентоспроможність, кредитоспроможність, ринкова і ділова активність. Апробація цього методу потребує вдосконалення.

Золоте правило економіки характеризує темпи зміни ділової активності як співвідношення темпів зростання чистого прибутку, доходу підприємства і його майна. Динамічна оцінка ефективної діяльності підприємства, здійснена на основі золотого правила, є інтегральною оцінкою внутрішньої ефективності підприємства і вважається пріоритетною в порівнянні зі статичною оцінкою на основі аналізу фінансових коефіцієнтів. Недоліками правила є такі: 1) потрібна позитивна динаміка зміни абсолютних обсягів

реалізації та валового прибутку за періодами, що порівнюються; 2) використання як показника динаміки відносного показника «темپ росту» може призвести до помилкових висновків.

Метод раціональної оцінки передбачає оцінку фінансового стану підприємства, за якої досліджуються показники платоспроможності, фінансової стабільності, прибутковості і ділової активності підприємства. Метод не потребує додаткового залучення експертів і простий та зрозумілий у використанні. Єдиним недоліком є те, що інформація може бути недостовірною і викривленою.

Методика Н. Ю. Захарової для характеристики фінансового стану підприємства використовує рейтингову, бальну, матричну, інтегральну оцінки та передбачає об'єктивне визначення статичної і потенційної можливості розвитку фінансово-господарської діяльності підприємств, їх забезпечення фінансовими ресурсами і підвищення якості ухвалення управлінських рішень, що призведе до збільшення фінансових результатів і досягнення тактичних та стратегічних цілей функціонування підприємств різних галузей економіки. Проте варто зазначити, що ця методика не вимагає встановлення нормативних значень показників і дослідження особливостей проведення факторного аналізу відхилень [7].

Методики В. В. Ковальова і А. Д. Шеремета передбачають оцінку фінансового стану на основі фінансової звітності. Недолік методик полягає у складності визначення фінансових та економічних показників впливу, за допомогою яких можна коригувати розрахункові коефіцієнти [16].

Дискримінанті моделі передбачають розроблення і використання інтегральної моделі аналізу фінансового стану підприємства (наприклад, коефіцієнти Бівера і Вейбеля, моделі Альтмана, Ліса, Таффлера, Спрінгейта, Г. В. Савицької та О. О. Терещенка), що дозволить визначити вірогідність настання банкрутства. Ці моделі не вимагають складних обчислень, спеціальних знань, що актуально для підприємств, де, здебільшого, немає спеціалістів із фінансового аналізу. Основним недоліком є те, що ці моделі

спрямовані на прогнозування банкрутства великих і середніх підприємств.

Як висновок, зазначимо, що більшість методів і методик аналізу фінансового стану засновані на коефіцієнтному аналізі. Відповідно, на нашу думку, фінансовий стан малого підприємства являє собою систему коефіцієнтів, що характеризує його фінансовий результат за певний період. Проте основним недоліком для більшості методів і методик аналізу фінансового стану є не тільки відсутність нормативних значень фінансових показників, низький рівень інформативності фінансової звітності, а й система коефіцієнтних показників, яка не може розглядатись як універсальна для всіх видів підприємства, тому що для них не існує єдиних нормативних критеріїв. Обґрунтування нормативних показників є недостатньо опрацьованим питанням, а тому їхній аналіз є поверхневим і має враховувати вплив великої кількості факторів. Тому виникає потреба розроблення диференційованого підходу до встановлення нормативних значень показників фінансового стану для підприємств різних видів економічної діяльності.

Отже, сучасна економічна теорія та практика налучає значну кількість методів, які дозволяють різнобічно оцінити ефективність діяльності підприємства. Основним інструментом для вивчення та визначення аспекту ефективності виступає аналіз фінансового становища та фінансових показників підприємства.

1.3. Методичні засади аналізу фінансового стану підприємства

В умовах сучасної ринкової економіки діяльність суб'єктів господарювання вимагає постійної перевірки та оцінки фінансових явищ, які можуть змінюватися під впливом, як зовнішніх, так і внутрішніх чинників. Однією з умов ефективної діяльності підприємства виступає вміння швидкого реагування на поточні зміни, яке можливо втілити за допомогою проведення аналізу фінансового стану та фінансових результатів діяльності

підприємства, у разі необхідності, удосконалення механізму його проведення та якісному обґрунтуванні його результатів.

Оцінка поточного та майбутнього фінансового стану підприємства, його фінансових результатів, які виражаються у таких показниках як фінансова стійкість, платоспроможність, ділова активність, рентабельність, тощо, визначає загальні умови щодо функціонування та розвитку підприємства, прийняття необхідних управлінських рішень, є фундаментальною передумовою конкурентоспроможності суб'єкта, його існування на ринку. Аналіз фінансових показників зосереджує свою увагу насамперед на вивченні фінансового стану та фінансових результатів діяльності підприємства, використовуючи низку методів і когнітивних інструментів, розроблених для цієї мети [17].

Методичні засади аналізу фінансового стану підприємства включають різноманітні підходи, методи та інструменти, що використовуються для оцінки фінансового положення та результатів його діяльності. Основні методичні засади аналізу фінансового стану можна розділити на декілька ключових аспектів (рис. 1.3).

Ці методичні засади визначаються як загальноприйняті стандарти, так і конкретні особливості та потреби кожного конкретного підприємства.

Основним джерелом інформації для його проведення виступає фінансова звітність, яка є показником майнового і фінансового становища суб'єкта господарювання. Найбільш поширеним методом аналізу фінансового стану та фінансових результатів підприємства є традиційний метод аналізу – коефіцієнтний метод.

Основою його оцінки виступають фінансові коефіцієнти, які є інструментом узагальнення фінансової інформації, що міститься у фінансовій звітності. Окремі показники відрізняються один від одного, зокрема, структурою чи інтенсивністю впливу факторів. На практиці це передбачає загальний поділ показників на: синтетичні та аналітичні [2].

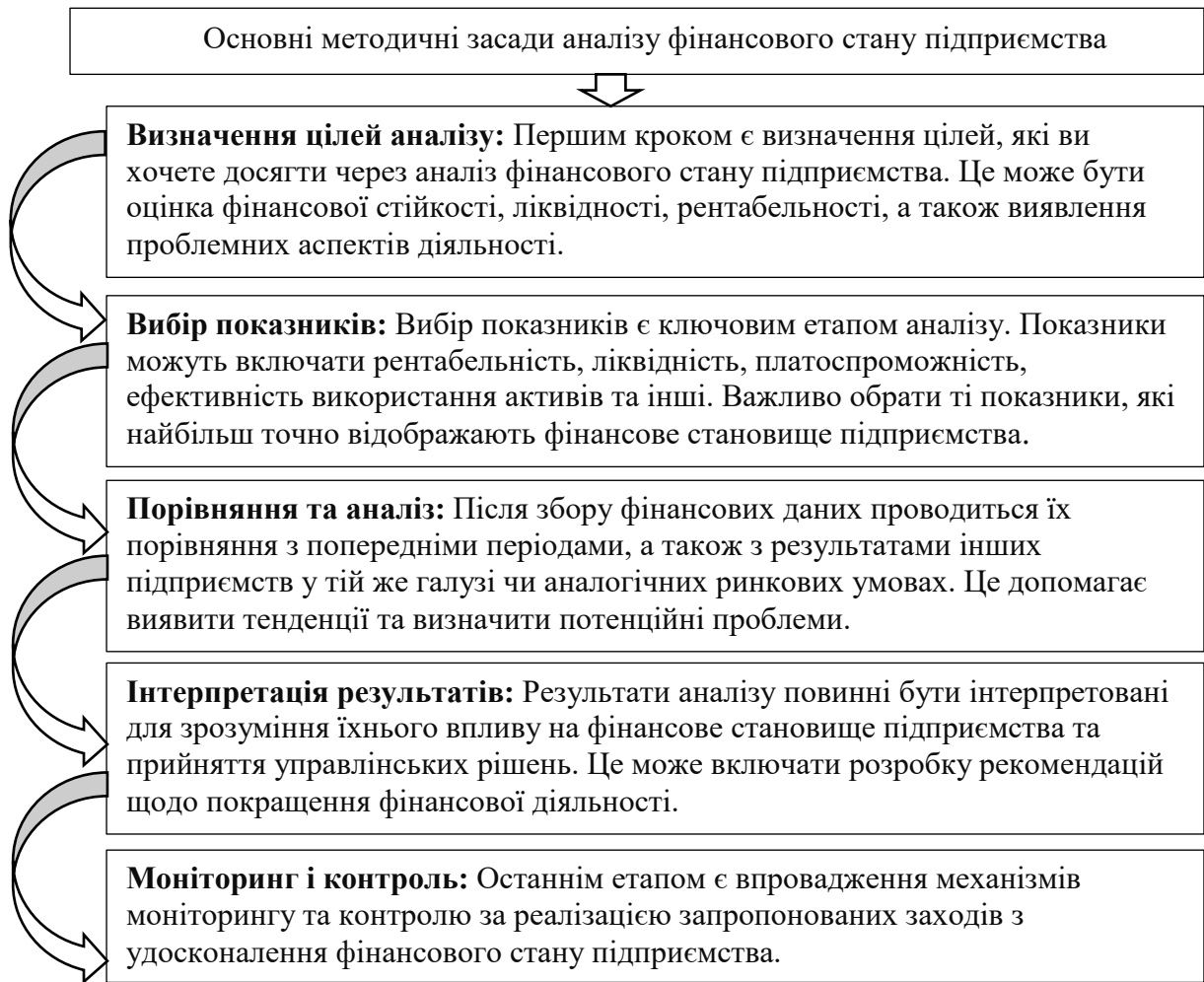


Рис. 1.3. Основні методичні засади аналізу фінансового стану підприємства

Джерело: власна розробка

Основою побудови та функціонування синтетичних показників є широкий набір факторів і подій, що формують їх рівень, на відміну від аналітичних, які містять їх невеликий набір. При дослідженні загального фінансового стану підприємства використовують перш за все першу групу показників – синтетичні показники. Традиційний коефіцієнтний аналіз часто використовується в оцінці фінансового стану та фінансових результатів діяльності підприємства через простоту обчислення та можливу інтерпретацію показників, однак щодо нього висуваються деякі застереження.

Аналіз окремих напрямків діяльності підприємства в контексті загальної оцінки фінансового стану може бути ускладненим, коли різні групи

показників характеризуються протилежністю оцінок, які діагностують фінансовий стан та фінансові результати діяльності суб'єкта господарювання. Це ускладнює застосування коефіцієнтного аналізу на практиці. Одним з рішень цієї проблеми може бути використання синтетичного показника, який здатний дати комплексну оцінку, або використання методів, які включають дискримінаційні моделі, дозволяючи більш однозначно визначити фінансовий стан та фінансові результати діяльності підприємства, а у результаті й оцінити ефективність діяльності підприємства. Загалом, фінансові показники коефіцієнтного методу виступають носієм інформації, яка дозволяє вчасно відслідковувати зміни в господарській діяльності підприємства. Саме їх широкий спектр, дозволяє діагностувати ознаки поліпшення чи погіршення фінансового становища підприємства, визначити сильні та слабкі сторони фінансового становища суб'єкта господарювання. Зазвичай для дослідження використовуються показники великої інформаційної ємності [47].

При аналізі фінансового стану та фінансових результатів діяльності підприємства визначальне місце займають традиційні фінансові показники в області фінансової ліквідності, операційної ефективності, заборгованості та прибутковості (рис. 1.4).

Даний набір показників характеризує різні сфери діяльності підприємства та дозволяє комплексно оцінити фінансове становище підприємства. У свою чергу, слід зазначити, що представлені показники, у процесі дослідження, об'єднує дискримінантний аналіз [47].

Діагностика фінансового стану включає в себе проведення аналізу за окремими напрямками: оцінка складу і структури балансу; оцінка фінансової стійкості підприємства; оцінка ліквідності й платоспроможності; оцінка рентабельності; оцінка ділової активності (Додаток А).

Показники фінансової ліквідності підприємства є одним із особливо важливих напрямків аналізу діяльності підприємства, оскільки саме вони інформують керівництво та дозволяють визначити, чи має суб'єкт

господарювання здатність своєчасно розраховуватися за короткостроковими зобов'язаннями, а саме даний фактор визначає платоспроможність і можливість подальшого функціонування господарюючої одиниці.

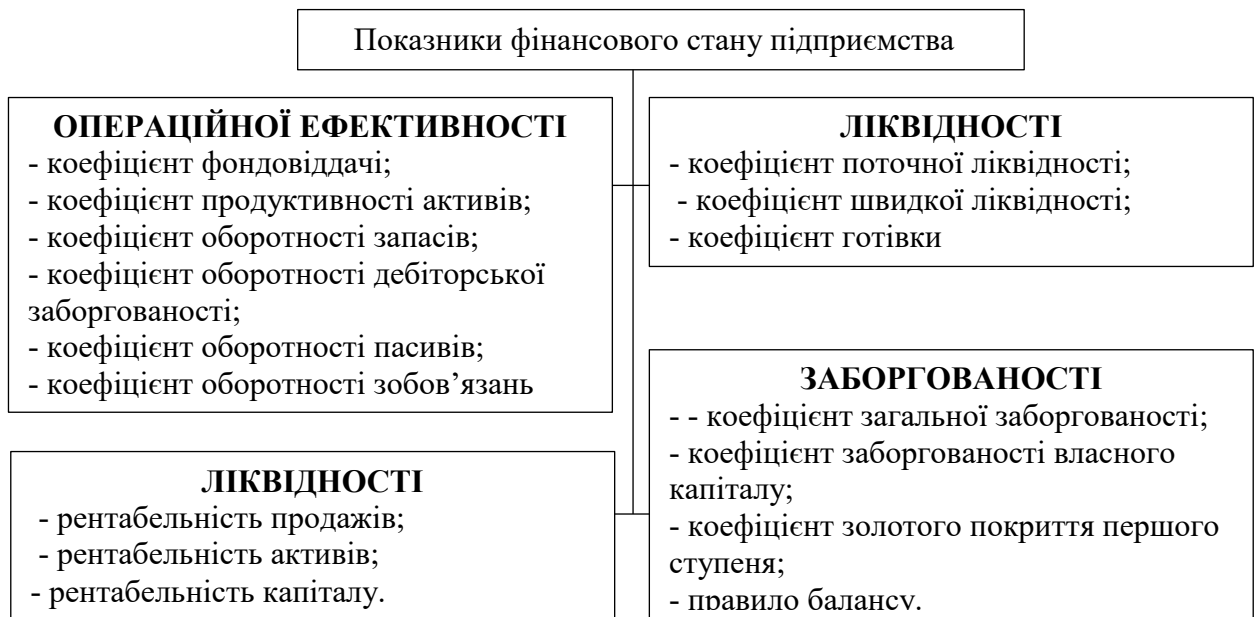


Рис. 1.4. Фінансові показники, які дозволяють комплексно оцінити фінансове становище підприємства

Джерело: [46]

На практиці для оцінки фінансової ліквідності підприємства найчастіше використовують такі коефіцієнти: коефіцієнт поточної фінансової ліквідності, коефіцієнт підвищеної фінансової ліквідності, коефіцієнт ліквідності грошових коштів, чистого оборотного капіталу. У свою чергу проблеми, пов'язані з даним показником є проявом певного кризового становища підприємства, яке може призвести до його неплатоспроможності. Негативні наслідки дефіциту фінансової ліквідності зобов'язують відводити фінансовій ліквідності важливе місце в короткостроковому фінансовому управлінні підприємства.

Таким чином, слід враховувати, що наявність чи відсутність можливості своєчасно погасити поточні зобов'язання має істотний вплив на оцінку ефективності діяльності підприємства. Оцінка фінансової ліквідності доповнюється аналізом чистого оборотного капіталу. Позитивний чистий оборотний капітал слід розглядати як ліквідний резерв, який допомагає

підтримувати фінансову ліквідність підприємства, особливо у разі труднощів або несвоєчасної оплати. Низький рівень чистого оборотного капіталу підкреслює його меншу залученість в діяльність компанії, що негативно впливає на оцінку фінансової ліквідності, а також призводить до зниження доходів від реалізації через її недостатній рівень.

Одним із критеріїв оцінки ефективності діяльності підприємства виступає й аналіз заборгованості. Слід зазначити, що незалежно від оцінки фінансової ліквідності підприємства, заборгованість є не менш важливим і цілеспрямованим напрямом аналізу діяльності підприємства. Аналіз боргу полягає в основному в оцінці рівня власного капіталу та залученні зовнішнього капіталу в діяльність компанії, а також ступеню впливу структури заборгованості на можливу норму прибутку. Коефіцієнти заборгованості використовуються для оцінки рівня та структури заборгованості підприємства, інформують про джерела фінансування використовуваних у діяльності активів. До найважливіших показників, що відносяться до цієї групи, належать: коефіцієнт загальної заборгованості, коефіцієнт заборгованості власного капіталу, коефіцієнт золотого покриття першого ступеня, правило балансу.

Ще одним з інструментів аналізу фінансового стану та фінансових результатів підприємства є аналіз операційної ефективності. Аналіз операційної ефективності полягає в оцінці ефективності управління наявними ресурсами, що знаходяться у розпорядженні підприємства, а також в оцінці ефективності реалізованих господарських процесів, вимірюваним результатом яких є отримуваний дохід від реалізації. До найбільш використовуваних показників даного напрямку належать: коефіцієнт фондівдачі, коефіцієнт продуктивності активів, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, коефіцієнт оборотності запасів, коефіцієнт оборотності зобов'язань, коефіцієнт оборотності пасивів, цикл конверсії грошових коштів.

Основною метою ведення підприємницької діяльності підприємством є

забезпечення прибутковості його діяльності. Ефективність діяльності компанії вимірюється за допомогою коефіцієнтів рентабельності, які інформують про норму прибутку, досягнуту від обороту, використаних активів або власного капіталу. Показники рентабельності також використовуються для вимірювання та оцінки діяльності компанії, дозволяють виміряти ефективність управління ресурсами, задіяними в діяльності компанії. Враховуючи той факт, що результат діяльності підприємства може мати форму прибутку чи збитку, результативність підприємства може бути джерелом інформації про його загальне фінансове становище. Класичний аналіз коефіцієнтів прибутковості найчастіше включає такі показники: рентабельність продажів, рентабельність активів, рентабельність власного капіталу [49].

Викладені міркування та результати дослідження доводять, що аналіз фінансового стану та фінансових результатів діяльності підприємства можна успішно використовувати як інструмент оцінки ефективності діяльності підприємства. Що стосується оцінки ефективності діяльності окремих сфер підприємства, керівництво підприємства може використовувати відносно невелику кількість фінансових показників, цей факт не полегшує і не впорядковує процес оцінки загального фінансового становища підприємства, але змушує свідомо підходити до обрання найважливіших та найвлучніших фінансових показників, які використовуються в точковому аналізі.

Слід також зазначити, що одночасне використання різних фінансових показників аналізу фінансового стану та результатів діяльності дозволяє більш об'єктивно та комплексно оцінити ефективність діяльності підприємства. Крім того, обрання правильних інструментів фінансового аналізу для оцінки ефективності діяльності підприємства можна успішно використовувати також для моніторингу фінансової ситуації в заданому часовому горизонті, а також у просторовому розташуванні.

1.4. Нормативно-правове та інформаційне забезпечення відносин у сфері аналізу фінансового стану підприємства

Необхідність адаптації фінансово-економічної системи України до ключових викликів, зростання рівня загроз після початку україно-російської війни, зумовлює необхідність з одного боку зміни існуючої нормативно-правової бази з питань аналізу фінансового стану підприємства, а з іншого – спричинює зростаючу необхідність у якісній фінансовій оцінці, що має попередити підприємство на ранніх етапах про можливі загрози та дати час на вжиття адекватних контрзаходів.

Нормативно-правове забезпечення відносин у сфері аналізу фінансового стану підприємства включає законодавчі акти, регулюючі порядок складання та представлення фінансової звітності, встановлення стандартів фінансового аналізу, а також нормативні вимоги до проведення аудиту.

Діяльність будь-якого підприємства регулюється відповідними нормативно-законодавчими актами, і аспекти оцінки фінансового стану не є виключенням.

Аналізуючи нормативну базу аналізу та оцінки фінансової результативності діяльності, перш за все звернемось до Господарського кодексу України. Так, згідно Господарського кодексу України підприємництво - це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [4].

Відповідно законодавець розуміє підприємство як ключовий суб'єкт підприємницької діяльності, та визначає підприємство як самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення

виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому законами.

Підприємство є юридичною особою, має відокремлене майно, самостійний баланс, рахунки в установах банків та може мати печатки. Тобто оцінюючи фінансовий стан підприємства, ми маємо розуміти що аналізуються в виключно юридичні особи.

Відзначимо, що підприємства можуть створюватись як для здійснення підприємництва, так і для некомерційної господарської діяльності. Крім того, прибуток (доход) суб'єкта господарювання (підприємства) є показником фінансових результатів його господарської діяльності, що визначається шляхом зменшення суми валового доходу суб'єкта господарювання за певний період на суму валових витрат та суму амортизаційних відрахувань.

Ми можемо стверджувати, що прибуток, як базовий фінансовий результат господарської діяльності підприємства визначається виключно для підприємств, що займаються підприємницькою діяльністю. Для некомерційних підприємств дане твердження є хибним [56].

Порядок визначення фінансового стану підприємств регламентується і нормативними документами, характеристика яких наведена в табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Нормативно-правова база оцінки фінансового стану підприємства

Нормативне джерело	Стислий зміст
1	2
Наказ «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства» від 19.01.06р. №14 (у редакції наказу Міністерства економіки України від 26.10.2010 р. N 1361) [39]	Забезпечення однозначності підходів при оцінці фінансово-господарського стану підприємств, виявленні наступних ознак дій – приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, а також для своєчасного виявлення формування незадовільної структури балансу для здійснення випереджувальних заходів запобігання банкрутству підприємств
Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 2 «Консолідована фінансова звітність» Наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2013 № 628 [40]	Визначає порядок складання консолідованої фінансової звітності та загальні вимоги до розкриття інформації щодо складання консолідованої фінансової звітності

1	2
Наказ «Про затвердження Методики проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій» від 05.08.97р. №288/2092 [38]	Основним завданням проведення аналізу є оцінка результатів господарської діяльності за попередній та поточний роки, виявлення факторів, які позитивно чи негативно вплинули на кінцеві показники роботи підприємства, прийняття рішення про визнання структури балансу задовільною (незадовільною), а підприємства – платоспроможним (неплатоспроможним) та подання пропозицій Кабінету Міністрів України щодо доцільності внесення цього підприємства до Реєстру неплатоспроможних підприємств та організацій.
Наказ «Про затвердження Методики інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій» від 31.01.98р. №214/2654 [37]	Надається порядок розрахунку інтегрального показника інвестиційної привабливості підприємств та організацій, прискорення реалізації інвестиційних проектів, заохочення до інвестицій вітчизняних та іноземних підприємств, надання методичної допомоги спеціалістам, які займаються розробкою заходів з проведення оздоровлення виробничої сфери.
НП(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” [44]	Даються загальні визначення основних понять, мета фінансової звітності, склад та елементи фінансової звітності, якісні характеристики та принципи підготовки фінансової звітності, розкриття інформації у звітності
Наказ «Про затвердження Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації» від №49/121 від 26.01.2001 р.	Аналіз фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації, здійснюється у випадках, передбачених законодавством. Цим Положенням встановлюються порядок розрахунку показників (коефіцієнтів), що характеризують фінансовий стан підприємства, та їх нормативні значення, які застосовуються при проведенні аналізу фінансового стану підприємства за спрощеною схемою.
Наказ «Про затвердження Порядку проведення аналізу фінансово-господарського стану суб’єктів господарювання державних підприємств і підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує п’ятдесят відсотків, та підготовки на запити суду, прокуратури або іншого уповноваженого органу висновків про наявність ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, незаконних дій у разі банкрутства» від 26.02.2013 № 327/5 [41]	аналіз фінансово-господарського стану суб’єктів господарювання щодо наявності ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, незаконних дій у разі банкрутства проводиться згідно з Методичними рекомендаціями щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затвердженими наказом Міністерства економіки України від 19 січня 2006 року № 14 (у редакції наказу Міністерства економіки України від 26 жовтня 2010 року № 1361).

Аналізуючи нормативну базу регулювання підприємницької діяльності загалом та оцінки фінансового стану зокрема, відзначимо, що діяльність підприємства регулюється Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та вимогами Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [44].

Стаття 11 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» визначає, що підприємства зобов'язані складати фінансову звітність на підставі даних бухгалтерського обліку, при цьому порядок та строки подання фінансової звітності, консолідованої фінансової звітності, звіту про управління та звіту про платежі на користь держави до органів державної влади визначаються Кабінетом Міністрів України [35].

У відповідному Порядку подання фінансової звітності більше детально визначається загальний алгоритм та зміст звітування. Так, дія порядку поширюється на всіх юридичних осіб незалежно від організаційно-правової форми господарювання і форми власності, а також на представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності, які зобов'язані вести бухгалтерський облік та подавати фінансову звітність згідно із законодавством. Фінансова звітність та консолідована фінансова звітність складаються за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку [43].

Отже, всі ключові практичні вимоги щодо унормування фінансової звітності підприємства, а також створення аналітичної бази для здійснення оцінки фінансового стану підприємства, містяться у НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [44].

Норми цього Національного положення (стандарту) застосовуються до фінансової звітності і консолідованої фінансової звітності юридичних осіб (далі - підприємства) усіх форм власності (крім банків та бюджетних установ), які зобов'язані подавати фінансову звітність згідно із законодавством.

Вищезазначений стандарт формулює ключові вимоги до фінансової звітності, а отже і визначає основу для проведення оцінки фінансового стану. Зокрема, фінансова звітність має відповідати таким принципам, як:

- принцип автономності підприємства, за яким кожне підприємство розглядається як юридична особа, що відокремлена від власників; тому особисте майно і зобов'язання власників не повинні відображатись у фінансовій звітності підприємства;
- принцип безперервності діяльності, що передбачає оцінку активів і зобов'язань підприємства, виходячи з припущення, що його діяльність триватиме далі;
- принцип періодичності, що припускає розподіл діяльності підприємства на певні періоди з метою складання фінансової звітності;
- принцип історичної (фактичної) собівартості, що визначає пріоритет оцінки активів, виходячи з витрат на їх виробництво та придбання;
- принцип нарахування, згідно з яким доходи і витрати відображаються в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності в момент їх виникнення незалежно від часу надходження або сплати грошових коштів (грошей);
- принцип повного висвітлення, згідно з яким фінансова звітність повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки операцій та подій, яка може вплинути на рішення, що приймаються на її основі;
- принцип послідовності, який передбачає постійне (із року в рік) застосування підприємством обраної облікової політики. Зміна облікової політики повинна бути обґрунтована і розкрита у фінансовій звітності;
- принцип обачності, згідно з яким методи оцінки, що застосовуються в бухгалтерському обліку, повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів і доходів підприємства;
- принцип превалювання сутності над формою, за яким операції

повинні обліковуватись відповідно до їх сутності, а не лише виходячи з юридичної форми;

- принцип єдиного грошового вимірника, який передбачає вимірювання та узагальнення всіх операцій підприємства у його фінансовій звітності в єдиній грошовій одиниці [52].

Маємо погодитись із тезою, що всі наведені принципи є такими, що їм має відповідати сама сутність аналізу та оцінки фінансового стану.

Крім того, в означеному стандарті наведено ключовий понятійний апарат, яким визначається сутність базових аналітичних показників, а отже і унеможлиблюється маніпуляція із здійснення оцінки фінансового стану.

Зокрема, у стандарті унормовується зміст таких базових показників оцінки фінансового стану, як:

- витрати – зменшення економічних вигод у вигляді зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками);

- доходи – збільшення економічних вигод у вигляді збільшення активів або зменшення зобов'язань, яке призводить до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників);

- прибуток – сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати;

- чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – дохід, що визначається шляхом вирахування з доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг (у тому числі платежів від оренди об'єктів інвестиційної нерухомості) наданих знижок, вартості повернутих раніше проданих товарів, доходів, що за договорами належать комітентам (принципалам тощо), та податків і зборів [53].

Законодавець відповідним чином унормував не тільки змістовну наповненість фінансової звітності, але й визначим відповідний порядок ведення такої звітності, що наведено у Методичних рекомендаціях щодо

заповнення форм фінансової звітності [46].

Крім того, законодавцем визначені Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства. Рекомендації розроблено з метою визначення однозначних підходів під час аналізу фінансово-господарського стану підприємств на предмет виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства. Отже ми можемо стверджувати, що використовуючи дані рекомендації, що містять єдиний законодавчо унормований алгоритм проведення оцінки фінансового стану ми отримуємо співставні та релевантні результати.

Під час проведення аналізу визначаються, в тому числі стан фінансово-господарської діяльності підприємства, структура його балансу (задовільна чи незадовільна); тенденції щодо динаміки основних показників ефективності діяльності підприємства.

Оцінка змін фінансового стану підприємства здійснюється за попередні три календарні роки для формування загального уявлення та загальних тенденцій його розвитку. За результатами аналізу показників складається висновок про спрямованість змін та їх вплив на стан платоспроможності підприємства.

Оскільки прибуток є ключовим узагальнюючим показником ефективності, відзначимо, що згідно рекомендацій, прибутковість підприємства оцінюється наявністю і розмірами прибутку від основної реалізації та чистого прибутку, а також показниками рентабельності. Одним із етапів аналізу прибутковості підприємства та його діяльності є аналіз рентабельності продукції, основної діяльності, сукупного та власного капіталу. З метою визначення тих видів продукції, випуск яких є рентабельним та на які в майбутньому слід орієнтувати виробництво, а також видів продукції, випуск яких вважається економічно недоцільним, тобто їх

виробництво слід припинити, потрібно провести аналіз рентабельності окремих видів продукції [24].

Законодавча база відіграє досить важливу роль в діяльності підприємства, а діяльність підприємства в свою чергу не може існувати без втручання держави. Відмітимо, що в цілому існуюча нормативно-правова база відповідає викликам часу та є валідною та актуальною.

Одним з основних документів, що визначає порядок фінансової звітності, є міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ/IFRS), які надають загальновизнані принципи та вимоги щодо складання фінансової звітності. Також існують національні стандарти фінансової звітності, які можуть відхилятися від міжнародних стандартів у деяких аспектах, враховуючи специфіку національного законодавства та практики.

Щодо інформаційного забезпечення, важливим є доступ до фінансової звітності підприємства, яка включає баланс, звіт про фінансові результати, звіт про зміни у власному капіталі та інші складові. Ця інформація може бути опублікована на веб-сайтах компаній, в річних звітах, а також передана зацікавленим сторонам, таким як інвестори, кредитори, аналітики тощо. Крім того, інформаційне забезпечення включає методичні матеріали, рекомендації та навчальні посібники з питань фінансового аналізу, які допомагають користувачам зрозуміти і аналізувати фінансовий стан підприємства.

Висновки до розділу 1

На основі дослідження теоретичних основ аналізу фінансового стану підприємства можна зробити наступні висновки.

1. На основі узагальнення та аналізу основних підходів до визначення фінансового стану можна підсумувати, що концепція потребує подальшого глибокого вивчення та розвитку. Правильна оцінка ситуації, отримана на базі повної і достовірної інформації, є основою прийняття зважених і адекватних управлінських рішень. Узагальнено визначення поняття «аналіз фінансового стану», згідно з яким це частина фінансового аналізу, що акумулює знання про побудову діагнозу про фінансовий стан об'єкта аналіз, причини і перспективи його зміни, про можливі відхилення від нормального режиму роботи.

2. За результатами аналізу фінансового стану можна передбачити певні можливі майбутні економічні вигоди підприємства та приймати більш ефективні управлінські рішення для їх досягнення. Це дає підставу вважати діагностику важливою складовою фінансової стратегії підприємства. Фінансовий стан підприємства - це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначаються сукупністю факторів і характеризуються системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів.

3. Аналіз фінансового стану підприємства доцільно здійснювати за такими основними напрямками:

- аналіз фінансової звітності підприємства за результатами його фінансово-господарської діяльності - складання економічного паспорту підприємства;
- аналіз конкурентних переваг і порівняльний аналіз із підприємствами-конкурентами, аналіз асортименту продукції - визначення ринкової позиції підприємства;
- аналіз рівня і якості менеджменту підприємства; аналіз компетенцій та інтелектуального потенціалу підприємства; аналіз поставок і клієнттури

підприємства - визначення ключових факторів успіху.

Підсумковим етапом аналізу фінансового стану підприємства як підґрунтя забезпечення його економічної безпеки є етап оцінки ефективності діяльності підприємства і його відповідних підрозділів по запобіганню можливих негативних впливів на фінансовий стан підприємства. Цей аналіз здійснюється за методикою оцінки збитків, відвернутих чи яких зазнало підприємство внаслідок реалізації запланованого комплексу заходів щодо забезпечення економічної безпеки підприємства в цілому та за рахунок діагностики фінансового стану підприємства, зокрема.

Розуміння необхідності аналізу фінансового стану підприємства та його своєчасний і якісний аналіз є головним для прийняття управлінських рішень, які спрямовані на вирішення питання обрання напрямку діяльності та розвитку підприємства, покращення його ефективності, конкурентоздатності та прибутковості.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА СТАНУ ТА НАПЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СПІЛЬНОГО БАГАТОПРОФІЛЬНОГО МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА «ПРОГРЕС-М»

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства

Спільне багатопрофільне мале підприємство "Прогрес-М" входить до групи компаній «Перший Охоронний Альянс», яка об'єднує кілька підприємств (СБМП «Прогрес-М», ТОВ «Компанія Форпост», ТОВ «Перший Охоронний Альянс»), є лідером ринку сфери охоронних послуг і забезпечення безпеки в Житомирі та Житомирській області.

Послугами групи «Перший Охоронний Альянс» користується більшість банків, супермаркетів, підприємств, бізнес-центрів м. Житомир. Компанії також охороняють будівельні об'єкти, житло і забезпечують захист під час транспортування грошових коштів та цінних паперів.

СБМП «ПРОГРЕС-М» зареєстрована 09.04.1996 за юридичною адресою Україна, Житомирська обл., місто Житомир, ВУЛ. КОРОЛЬОВА, будинок 73А, офіс 2. Керівником організації є Корх Світлана Петрівна. Розмір статутного капіталу складає 1 000,00 грн.

Види діяльності:

Основний: 43.21 Електромонтажні роботи

Інші:

- 43.22 Монтаж водопровідних мереж, систем опалення та кондиціонування
- 43.29 Інші будівельно-монтажні роботи
- 43.99 Інші спеціалізовані будівельні роботи, н.в.і.у.

Товари/Послуги: монтаж, наладка та обслуговування систем охороно-пожежної сигналізації, систем контролю доступу, відеонагляду / Системи

відеонагляду / Пожежна сигналізація / Системи пожежогасіння / Пристрої контролю доступу.

Види економічної діяльності: установлення інженерного устаткування будівель та споруд.

У підприємства в наявності є ліцензії на:

1) надання послуг протипожежного призначення, а саме:

- проектування систем пожежогасіння (порошкові, аерозольні) пожежної сигналізації, оповіщення про пожежу та управління евакуацією людей, передавання тривожних сповіщень, пристроїв блискозахисту на об'єктах з високим, середнім та незначним ступенем ризику щодо пожежної безпеки;

- монтаж систем пожежної сигналізації, оповіщення про пожежу та управління евакуацією людей, устаткуванням приймання тривожних сповіщень на об'єктах з високим, середнім та незначним рівнем ризику щодо пожежної безпеки;

- технічне обслуговування систем пожежної сигналізації оповіщення про пожежу та управління евакуацією людей;

- монтаж, технічне обслуговування систем пожежогасіння (порошкові, аерозольні) на об'єктах з високим, середнім та незначним ступенем ризику щодо пожежної безпеки;

- монтаж, перевірка (огляд) пристроїв блискозахисту;

- монтаж воріт, дверей, вікон, люків, завіс (екранів) з нормованою межею вогнестійкості.

2) господарську діяльність з будівництва об'єктів що за класом наслідків (відповідальності) належать з середніми та значними:

- будівельні та монтажні роботи загального призначення;

- виконання пусконаладжувальних робіт;

- будівництво об'єктів інженерної інфраструктури.

Крім того підприємство проводить навчання з протипожежної безпеки.

Центральним у господарському механізмі є економічний апарат, який працює через інтереси людей до матеріальних благ. Він складається з різних методів, нормативів, показників, які допомагають реалізувати економічні закони. Економічний механізм підприємства складається з комплексу економічних способів управління ресурсами, контролю над витратами, управління фінансами, мотивації працівників та взаємодії з ринком.

СБМП «Прогрес-М» базує свою діяльність на виробничих процесах, які здійснюються у відповідних підрозділах. Склад і характеристики цих підрозділів формують виробничу структуру підприємства, що є важливим аспектом його функціонування. Склад цих підрозділів і характеризує виробничу структуру підприємства (рис. 2.1).

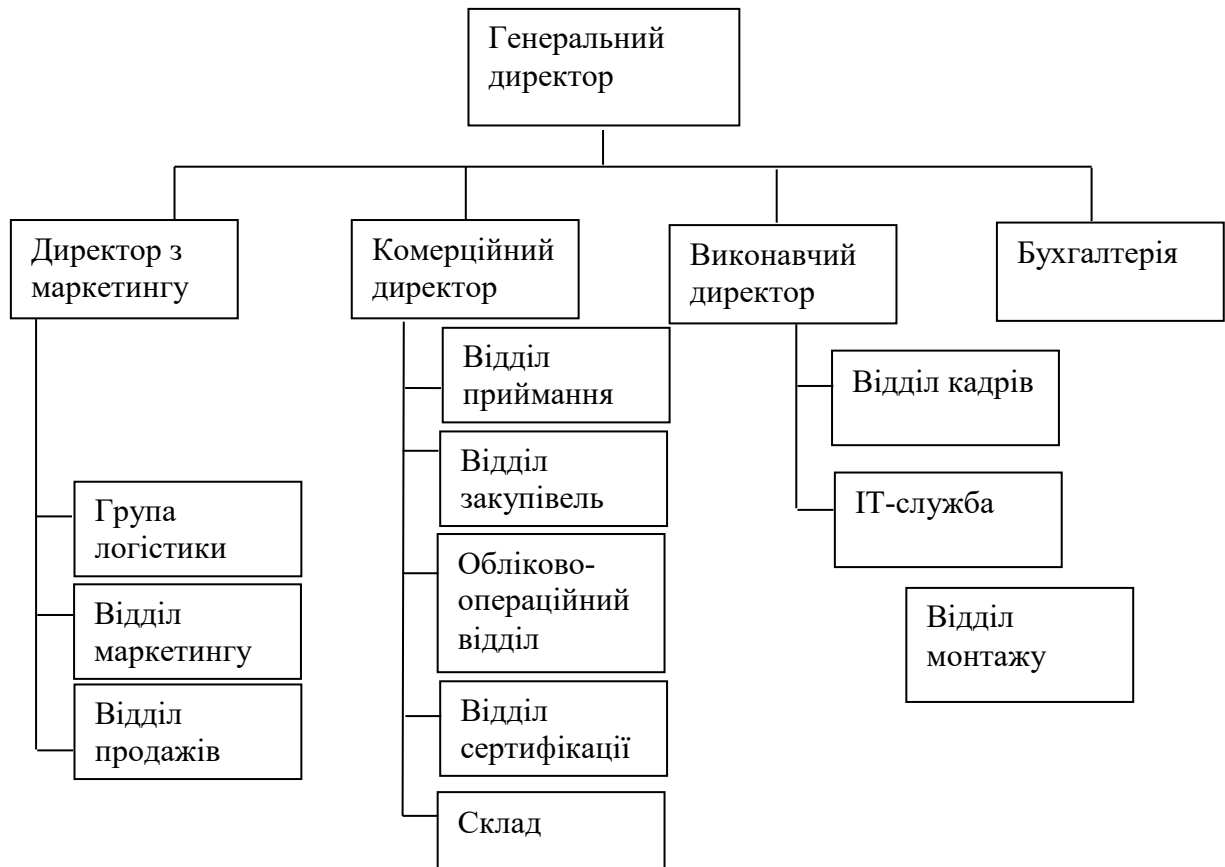


Рис. 2.1. Виробнича структура СБМП «Прогрес-М»

Джерело: сформовано автором за даними підприємства

Залежно від підрозділу, на якому базується структура, виділяють цехову, безцехову, корпусну та комбінатську виробничі структури. Виробничий профіль СБМП «Прогрес-М» і характер його виробництва

безпосередньо впливають на хід виробничого процесу та структуру відповідних підрозділів.

Кількість та розміри виробничих підрозділів також залежать від обсягів виробництва продукції. При невеликих обсягах виробництва весь процес може здійснюватися в межах одного або невеликої кількості підрозділів з простою системою зв'язків.

Рівень спеціалізації суттєво впливає на виробничу структуру. З розвитком спеціалізації зменшується кількість виробничих підрозділів, що призводить до спрощення структури. Навпаки, більш універсальні підприємства мають складнішу структуру. СБМП «Прогрес-М» має власну систему управління.

При визначенні цілей і напрямків розвитку підприємства керівництво має врахувати необхідні ресурси, включаючи працю. У СБМП "Прогрес-М" чисельність персоналу на плановий період розраховується на основі використання потужності підприємства, наявного обладнання та норм обслуговування (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Динаміка чисельності і структури персоналу за категоріями СБМП «Прогрес-М» у 2021–2023 рр.

Групи працівників	2021 рік		2022 рік		2023 рік		Відхилення 2023 р. до 2021 р.		
	кіль-ть, чол.	питом а вага, %	кіль-ть, чол.	питом а вага, %	кіль-ть, чол.	питом а вага, %	+, –	%	пункти в стр-ри
Разом, з них:	15	100	16	100	17	100	2	13,33	0,00
Робітники	10	66,67	10	62,5	11	64,71	1	10,00	-1,96
Фахівці	3	20,00	4	25	5	29,41	2	66,67	9,41
Керівники	2	13,33	2	12,5	1	5,88	-1	-50,00	-7,45

Джерело: сформовано автором за даними підприємства

Аналізуючи таблицю 2.1 з приводу характеристики трудових ресурсів, відзначається, що на підприємстві кількість працюючих працівників у 2023 році зросла лише на 2 особи порівняно з 2021 роком.

Таблиця 2.2

Динаміка чисельності і структури персоналу за категоріями за статтю
СБМП «Прогрес-М» у 2021–2023 рр.

Групи працівників	2021 рік		2022 рік		2023 рік		Відхилення 2023 р. до 2021 р.		
	кіль-ть, чол.	питом а вага, %	кіль-ть, чол.	питом а вага, %	кіль-ть, чол.	питом а вага, %	+, –	%	пункті в стр-ри
Разом, з них:	15	100	16	100	17	100	2	13,33	0
Чоловіки	11	73,33	13	81,25	12	70,59	1	9,09	-2,75
Жінки	4	26,67	3	18,75	5	29,41	1	25	2,75

Джерело: сформовано автором за даними підприємства

Щодо статевої структури персоналу, то чоловіки складають більшість. В загальній кількості працівників чоловіки складають 55,1%, жінки – 44,9%, що показано нижче на рисунку 2.2 у процентному співвідношенні жінок і чоловіків СБМП «Прогрес-М» у 2023 р.

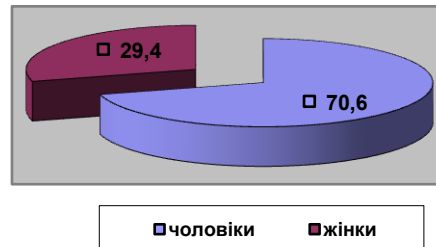


Рис. 2.2. Структура працівників за статевим складом СБМП «Прогрес-М» у 2023 р., %

Джерело: сформовано автором за даними підприємства

Проведений аналіз персоналу СБМП "Прогрес-М" відображає важливі тенденції у його розвитку. У 2023 році порівняно з 2021 роком відбулося зменшення чисельності робітників основної діяльності на 1.96%, досягнувши показника у 11 чоловік. Протилежно, частка службовців зросла на 9.41%, що пов'язано з оновленням оргструктури та технологічними змінами.

Аналіз за рівнем освіти свідчить про негативні тенденції: скорочення кількості працівників з вищою освітою на 9.2%. Висококваліфікований

персонал становить лише 47% загальної кількості. Найбільшу групу складають працівники із середньою спеціальною освітою - 47%.

Щодо трудового стажу, характерним для підприємства є велика частка працівників (66%) з досвідом роботи від 5 років і більше, що свідчить про стабільність кадрів.

В цілому такий якісний склад персоналу СБМП «Прогрес-М» зумовлений особливостями діяльності підприємства.

Кадровий склад чи персонал СБМП «Прогрес-М» і його зміни мають визначені кількісні, якісні і структурні характеристики.

Аналіз якісного складу персоналу підприємства слід проводити за такими ознаками як вікова структура персоналу. Характеристику персоналу підприємства за віковою ознакою представлено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Вікова структура персоналу СБМП «Прогрес-М» у 2021–2023 роках

Показники	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. від 2021 р.	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	%	пунктів структури
Середньооблікова чисельність персоналу	15	100	16	100	17	100	13,33	0
до 30 років	5	33,33	6	37,5	8	47,06	60,00	13,73
31–45 років	7	46,67	5	31,25	6	35,29	-14,29	-11,37
46–55 років	2	13,33	4	25	2	11,76	0,00	-1,57
старші 56 років	1	6,67	1	6,25	1	5,88	0,00	-0,78

Джерело: сформовано автором за даними підприємства

Аналізуючи дані таблиці 2.3 можна зробити висновки, що найбільша частка працюючих на підприємстві має вік до 30 років та від 31 до 45 років. У 2021 році вона складала 33,33 та 46,67% відповідно, у 2022 році – 37,5 та 31,25% відповідно, а 2023 році – 47,06 та 35,29%. Частка працівників віком до 30 років у 2023 році зросла до 47,06%, а у 2021 році вона складала 33,33%. Таке зростання частки вікових груп свідчить про конкурентоспроможність персоналу, якому не загрожує тенденція „старіння”.

Також на підприємстві працюють працівники передпенсійного віку (56

років і старші), але їхня питома вага незначна і у 2023 році.

Якість розміщення кадрів підприємства за посадами у 2022–2023 роках представлено в таблиці 2.4

Таблиця 2.4

Якість розміщення кадрів СБМП «Прогрес-М» за посадами у 2022–2023 роках

Показники	Кількість посад, що потребують освіти				Всього посад	
	вищої		середньої спеціальної			
	2022 р.	2023 р.	2022 р.	2023 р.	2022 р.	2023 р.
Кількість посад за штатним розписом	6	7	10	10	16	17
З них зайнято працівниками:						
– з вищою освітою;	6	6	5	8	11	14
– з середньою спеціальною освітою;	0	1	5	2	5	3
– без вищої і середньо спеціальної освіти	0	0				

Джерело: сформовано автором за даними підприємства

Отже, з таблиці бачимо, що у 2023 році чисельність працівників з вищою освітою, які працюють на підприємстві не відповідає кількості посад за штатним розписом, які вимагають вищої освіти. Це негативна тенденція, яка свідчить про погіршення високого професійного розвитку персоналу підприємства та якість розміщення кадрів з вищою освітою.

Склад працівників постійно змінюється у зв'язку із звільненням з власного бажання, виходом працівників на пенсію, пересуванням їх по посадах у межах структурних підрозділів та прийманням нових робітників замість вибулих або у зв'язку з розширенням виробництва.

Отже, СБМП «Прогрес-М» здійснює весь спектр послуг в сфері систем протипожежного захисту. Позиціонується як компанія, що проектує, впроваджує і супроводжує інтегровані рішення, що забезпечують ефективний захист бізнесу замовника завдяки високому професіоналізму та технічній експертизі наших співробітників.

2.2. Аналіз майнового стану СБМП «Прогрес-М»

Аналіз майнового стану СБМП «Прогрес-М» є важливим компонентом у загальному аналізі його фінансового здоров'я. Цей аналіз допомагає зрозуміти, які активи належать підприємству, як вони використовуються та як ці активи впливають на фінансові результати підприємства. Основні кроки при аналізі майнового стану підприємства включають наступне:

1. Інвентаризація активів. Перший крок - це проведення повного переліку всіх активів підприємства. Це може включати матеріальні активи (наприклад, обладнання, нерухомість, транспортні засоби), фінансові активи (наприклад, грошові кошти на рахунках, цінні папери) та нематеріальні активи (наприклад, патенти, торгові марки).

2. Оцінка активів. Після інвентаризації активів вони повинні бути оцінені на їхню поточну ринкову вартість. Це допоможе з'ясувати справжню вартість майнового стану підприємства.

3. Аналіз використання активів. Важливо зрозуміти, як ефективно використовуються активи підприємства. Це включає аналіз оборотності активів, що дозволяє оцінити, як швидко активи перетворюються на доходи.

4. Оцінка ліквідності. Поряд з оцінкою використання активів, важливо оцінити ліквідність майнового стану підприємства. Це означає, що підприємство повинно мати достатню кількість ліквідних активів (наприклад, грошових коштів), щоб виходити з фінансових труднощів.

5. Порівняння з конкурентами та галузевими стандартами. Важливо порівняти майновий стан підприємства з конкурентами у галузі та з галузевими стандартами. Це допоможе зрозуміти, як підприємство вистoiть у порівнянні з іншими учасниками ринку.

6. Аналіз ризиків та можливостей. Нарешті, аналіз майнового стану підприємства повинен включати оцінку потенційних ризиків та можливостей. Це допоможе визначити стратегічні напрямки розвитку та заходи щодо мінімізації ризиків.

Аналіз майнового стану СБМП «Прогрес-М» є важливою складовою аналізу фінансового стану та допомагає керівництву приймати обґрунтовані рішення щодо управління активами та розвитку бізнесу.

Горизонтальний аналіз балансу дозволяє порівняти абсолютні значення активів та зобов'язань за два або більше суміжних періоди, а також аналізувати їх динаміку. Наприклад, порівняння активів та зобов'язань за рік 2023 з даними за рік 2021 допоможе визначити зміни у фінансовому стані СБМП «Прогрес-М» протягом цього періоду. Вертикальний аналіз балансу, з іншого боку, дозволяє вивчити структуру активів та зобов'язань шляхом розрахунку відсоткового співвідношення окремих їх видів до загальної суми розділів та в цілому активів і зобов'язань. Це дозволяє зрозуміти, яку частку в активах чи зобов'язаннях складає кожен їх вид, що є важливою інформацією для аналізу фінансової структури підприємства та оцінки його фінансової стабільності. Обидва ці методи аналізу є важливими інструментами для розуміння фінансового стану підприємства та виявлення тенденцій у його діяльності. Вони допомагають інвесторам, кредиторам та керівництву приймати обґрунтовані фінансові рішення.

Аналіз динаміки та структури активу балансу СБМП «Прогрес-М» у 2021-2023 роках наведено в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Аналіз динаміки та структури активу балансу СБМП «Прогрес-М»
у 2021-2023 роках

Показники	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. до 2021 р.		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	+, –	%	П. с.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Необоротні активи, в т.ч.:	205	2,63	189	3,26	156,2	2,18	-48,8	-23,80	-0,45
Основні засоби	205	2,63	189	3,26	156,2	2,18	-48,8	-23,80	-0,45
Оборотні активи, в т.ч.:	7592,8	97,37	5606,4	96,74	6999,4	97,82	-593,4	-7,82	0,45
Запаси	6385,3	81,89	5240,9	90,43	6641,4	92,81	256,1	4,01	10,93

Продовження табл. 2.5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	726,4	9,32	206	3,55	209,3	2,92	-517,1	-71,19	-6,39
Інша поточна дебіторська заборгованість	132	1,69	132	2,28	39,6	0,55	-92,4	-70,00	-1,14
Грошові кошти та їх еквіваленти	141,2	1,81	20,5	0,35	25,1	0,35	-116,1	-82,22	-1,46
Інші оборотні активи	207,9	2,67	7	0,12	84	1,17	-123,9	-59,60	-1,49
Разом	7797,8	100	5795,4	100	7155,6	100	-642,2	-8,24	0,00

Джерело: сформовано автором за даними фінансової звітності підприємства

Проаналізуємо динаміку та структуру активу балансу СБМП «Прогрес-М» за 2021-2023 роки. Загальна сума необоротних активів зменшилася з 205 тис. грн. у 2021 році до 156,2 тис. грн. у 2023 році, що становить зниження на 48,8 тис. грн. або 23,80% відносно 2021 року. Це пов'язано зі зменшенням вартості основних засобів.

Загальна сума оборотних активів складала 7592,8 тис. грн. у 2021 році, 5606,4 тис. грн. у 2022 році та 6999,4 тис. грн. у 2023 році. Це вказує на загальне зменшення оборотних активів на 593,4 тис. грн. або 7,82% відносно 2021 року. Збільшення запасів і грошових коштів вказує на збільшення ліквідності, але це збільшення не вистачає, щоб компенсувати загальне зниження оборотних активів.

Значне зростання запасів на 256,1 тис. грн. у 2023 році (4,01% відносно 2021 року) може вказувати на стратегічне запасання для майбутнього виробництва або проблеми з управлінням запасами.

Дебіторська заборгованість значно зменшилася на 517,1 тис. грн. (71,19% відносно 2021 року) у 2023 році. Це може бути зв'язано зі змінами у політиці кредитування або з проблемами з відшкодуванням заборгованості від клієнтів.

Збільшення інших оборотних активів на 84 тис. грн. у 2023 році (59,60% відносно 2021 року) може вказувати на зростання інвестицій в інші оборотні активи, що може бути стратегічним кроком для розвитку

підприємства.

Процентна структура активів вказує на те, яку частку в загальній вартості активів становлять різні види активів. Давайте зробимо висновки по процентній структурі активів СБМП «Прогрес-М» за 2021-2023 роки:

1. Необоротні активи:

- За трьома роками процентна частка необоротних активів становила від 2,18% до 3,26% від загальної вартості активів.

- Зниження цієї частки у 2023 році порівняно з 2021 роком на 0,45% може вказувати на зменшення інвестицій у довгострокові активи або їхнє знецінення.

2. Оборотні активи:

- Процентна частка оборотних активів становила від 96,74% до 97,82% від загальної вартості активів протягом трьох років.

- Це свідчить про те, що більшість активів підприємства складаються з оборотних активів, які використовуються для поточної діяльності.

3. Запаси:

- Процентна частка виробничих запасів зростає з 81,89% у 2021 році до 92,81% у 2023 році.

- Це може вказувати на стратегічне запасання для майбутнього виробництва, або можливе недооцінення цінності виробничих запасів.

4. Грошові кошти та їх еквіваленти:

- Процентна частка грошових коштів та їх еквівалентів зменшилася з 1,81% у 2021 році до 0,35% у 2023 році.

- Це може вказувати на зменшення ліквідності підприємства або на зміни в стратегії управління грошовими потоками.

Загалом, динаміка та структура активів СБМП «Прогрес-М» показує певні зміни в діяльності підприємства. Важливо аналізувати ці зміни глибше, щоб зрозуміти їхні причини та вплив на фінансовий стан підприємства.

Графічну ілюстрацію динаміки та структури активів СБМП «Прогрес-М» наведено на рис. 2.3.

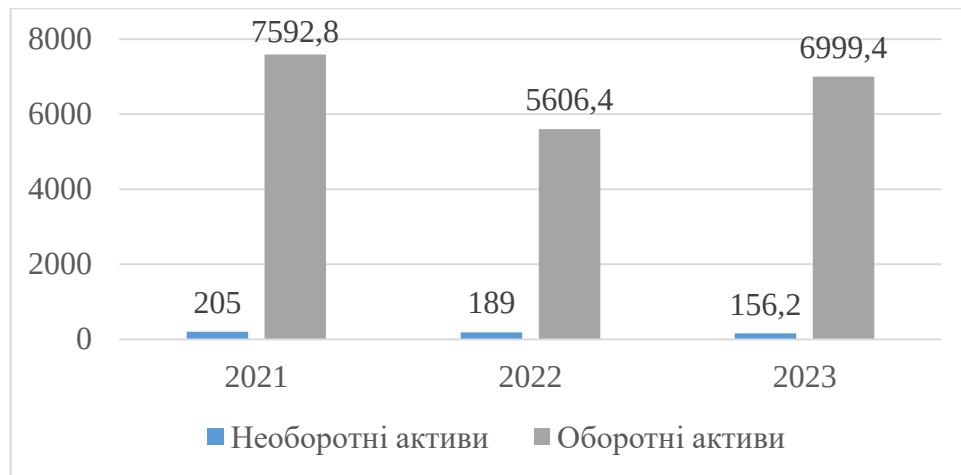


Рис. 2.3. Динаміка та структура активів СБМП «Прогрес-М» у 2021-2023 роках, тис. грн.

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності підприємства

Розглядаючи показники аналізу активів, а також рисунку 2.3, можна зазначити, що загальна валюта балансу СБМП «Прогрес-М» зменшилась у 2023 р. на 642,2 тис. грн. або 8,24% в порівнянні з 2021 роком. Як видно з таблиці необоротні активи складають 2%, відповідно оборотні активи – 98% у 2023 році.

Далі проведемо аналіз пасивів СБМП «Прогрес-М» у 2021-2023 роках у табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Аналіз пасивів СБМП «Прогрес-М» у 2021-2023 роках

Показники	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. до 2021 р.		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	+, –	%	П. с.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Власний капітал, в т.ч.:	3039,4	38,98	3457,7	59,66	4171,7	58,30	1132,3	37,25	19,32
Зареєстрований капітал	5000	64,12	5000	86,28	5000	69,88	0	0,00	5,75
Нерозподілений прибуток	-1960,6	-25,14	-1542,3	-26,61	-828,3	-11,58	1132,3	-57,75	13,57
Поточні зобов'язання в т.ч.:	4758,4	61,02	2337,7	40,34	2983,9	41,70	-1774,5	-37,29	-19,32
Кредиторська заборгованість за товари, роботи	2956,1	37,91	2152,4	37,14	2533,3	35,40	-422,8	-14,30	-2,51

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Поточні зобов'язання за розрахунками	258,9	3,32	13,9	0,24	323,4	4,52	64,5	24,91	1,20
Інші поточні зобов'язання	1543,4	19,79	171,4	2,96	127,2	1,78	-1416,2	-91,76	-18,02
Разом	7797,8	100	5795,4	100	7155,6	100	-642,2	-8,24	0,00

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності підприємства

Проаналізуємо пасиви СБМП «Прогрес-М» у 2021-2023 роках згідно даних, розрахованих в таблиці 2.6. За 2021-2023 роки власний капітал збільшився з 3039,4 тис. грн. у 2021 році до 4171,7 тис. грн. у 2023 році. Значне зростання на 1132,3 тис. грн. (37,25% відносно 2021 року) вказує на покращення фінансового стану підприємства, особливо через зменшення суми нерозподіленого збитку.

Зареєстрований капітал залишився стабільним на рівні 5000 тис. грн. протягом трьох років.

Нерозподілений прибуток має від'ємне значення, що означає про збиток від господарської діяльності, який значно зменшився з -1960,6 тис. грн. у 2021 році до -828,3 тис. грн. у 2023 році. Це свідчить про те, що СБМП «Прогрес-М» здатне зменшувати втрати та отримувати прибуток.

Загальна сума поточних зобов'язань складала 4758,4 тис. грн. у 2021 році, 2337,7 тис. грн. у 2022 році та 2983,9 тис. грн. у 2023 році. Зменшення на 1774,5 тис. грн. (37,29% відносно 2021 року) вказує на певну зміну у стратегії фінансування чи управління зобов'язаннями.

Значний спад кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 422,8 тис. грн. (14,30% відносно 2021 року) вказує на зменшення заборгованості перед постачальниками.

Велике зменшення інших поточних зобов'язань на 1416,2 тис. грн. (91,76% відносно 2021 року) є результатом оптимізації діяльності або покращення управління.

Процентна структура пасивів вказує на розподіл різних джерел фінансування підприємства. Розглянемо висновки щодо процентної

структури пасивів СБМП «Прогрес-М» у 2021-2023 роках:

- Процентна частка власного капіталу зросла з 38,98% у 2021 році до 58,30% у 2023 році. Це свідчить про збільшення внесків власників у підприємство, що може збільшити його фінансову стабільність.
- Частка зареєстрованого капіталу залишилася стабільною на рівні 64,12-86,28% протягом років.
- Процентна частка нерозподіленого збитку зменшилася з -25,14% у 2021 році до -11,58% у 2023 році. Це може вказувати на зменшення втрат або отримання прибутку підприємством, що сприяє зміцненню його фінансового стану.
- Процентна частка поточних зобов'язань зменшилася з 61,02% у 2021 році до 41,70% у 2023 році. Це свідчить про зменшення залежності підприємства від поточних зобов'язань і може вказувати на покращення його ліквідності та фінансової стійкості.

Загалом, зростання питомої ваги власного капіталу та зменшення зобов'язань свідчать про позитивні зміни в фінансовому стані СБМП «Прогрес-М», що може вплинути на його стійкість та здатність до інвестування. Графічно динаміка складових пасивів СБМП «Прогрес-М» наведена на рис. 2.4.

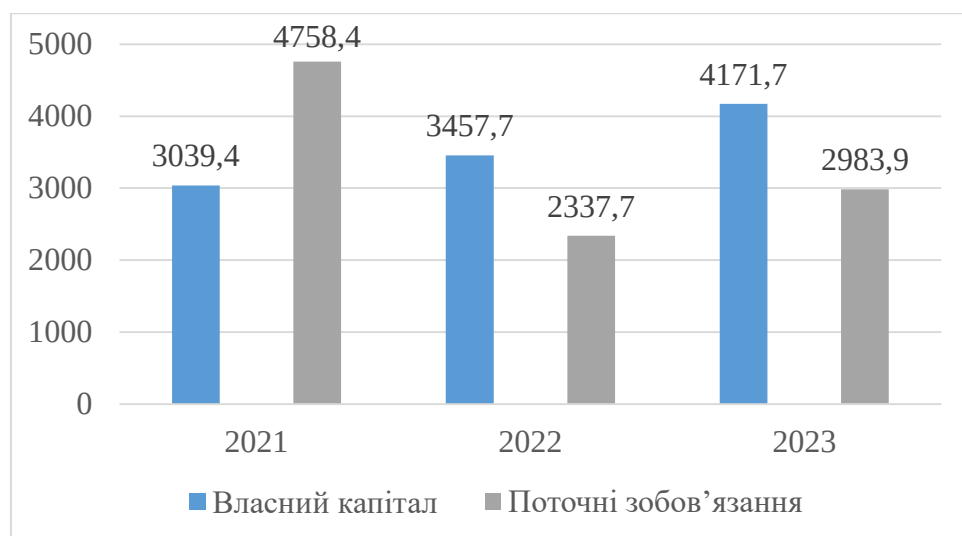


Рис. 2.4. Динаміка та структура пасивів СБМП «Прогрес-М» у 2021-2023 роках, тис. грн.

Джерело: побудовано автором за даними фінансової звітності підприємства

Загалом, аналіз пасивів свідчить про певні позитивні зміни в фінансовому стані підприємства, такі як зростання власного капіталу та зменшення зобов'язань перед кредиторами. Однак необхідно докладніше дослідити ці зміни для повного розуміння їхнього впливу на діяльність підприємства.

Розподіл активів і зобов'язань підприємства на різні групи за їхньою ліквідністю є важливим кроком у визначенні фінансового стану та здатності підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання. Використання такої системи дозволяє здійснити більш детальний аналіз ліквідності та ризиків.

1. Група А1, що складається з абсолютно ліквідних активів, таких як готівка і короткострокові фінансові вкладення, вказує на готовність підприємства до оперативного погашення своїх найбільш термінових зобов'язань. Високий рівень активів цієї групи може свідчити про фінансову стабільність.

2. Група А2 включає швидкоореалізовані активи, такі як дебіторська заборгованість та векселі. Їхній рівень відображає ефективність управління поточними активами та оперативність виконання зобов'язань.

3. Активи групи А3 є менш ліквідними, вони потребують більш тривалого часу для реалізації, такі як запаси сировини та готової продукції. Високий рівень активів цієї групи може вказувати на ризики, пов'язані з недостатньою оперативністю виробництва або неефективним управлінням запасами.

4. Група А4 включає важкоореалізовані активи, такі як основні засоби та нематеріальні активи. Вони є менш ліквідними і зазвичай використовуються для довгострокових цілей. Високий рівень активів цієї групи може свідчити про стабільність і довгострокову перспективу розвитку підприємства.

Порівнюючи активи з відповідними групами зобов'язань (31, 32, 33, 34), можна оцінити здатність підприємства ефективно управляти своїми фінансами та вчасно виконувати свої зобов'язання перед кредиторами. Цей

аналіз допомагає виявити можливі ризики та визначити стратегії управління ліквідністю для підприємства. Розрахунки з аналізу ліквідності балансу СБМП «Прогрес-М» слід оформити у вигляді таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Аналіз ліквідності балансу СБМП «Прогрес-М» у 2021-2023 роках, тис. грн.

Групи майна (активів)	2021 р.	2023 р.	Групи джерел утворення майна (зобов'язань)	2021 р.	2023 р.	Платіжні засоби: надлишок (+), недостаток (-)	
						2021 рік	2023 рік
A1	141,2	25,1	31	2956,1	2533,3	-2814,9	-2508,2
A2	858,4	248,9	32	1802,3	450,6	-943,9	-201,7
A3	6593,2	6725,4	33			6593,2	6725,4
A4	205	156,2	34	3039,4	4171,7	-2834,4	-4015,5
Баланс	7797,8	7155,6	Баланс	7797,8	7155,6	0	0

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності підприємства

Баланс підприємства слід вважати абсолютно ліквідним, якщо:

$$A1 > 31, A2 > 32, A3 > 33, A4 > 34. \quad (2.1)$$

У випадку, коли одна або декілька нерівностей має протилежний знак ніж в оптимальному варіанті, ліквідність балансу може бути абсолютною. Виконання четвертої нерівності свідчить про дотримання підприємством мінімальної умови фінансової стійкості, наявності власних оборотних коштів.

За поданими даними про ліквідність балансу СБМП «Прогрес-М» у 2021-2023 роках можна зробити наступні висновки:

1. Група майна (активів) «A1», яка включає платіжні засоби, виявилася меншою за групу джерел утворення майна (зобов'язань) «31» у всі три роки, що свідчить про недостатню ліквідність на початку та в кінці звітного періоду.

2. Група майна «A2» (швидкореалізовані активи) також переважала над групою джерел утворення майна «32» у 2021 році, але вже у 2023 році ця ситуація змінилася, і група майна стала меншою за відповідну групу зобов'язань, що може вказувати на погіршення ліквідності на рівні швидкореалізованих активів.

3. Група майна «A3» (оборотні активи) залишалася більшою за групу

джерел утворення майна «З3» у всі три роки, що може свідчити про стабільну ліквідність оборотних активів.

4. Група майна «А4» (важкореалізовані активи) була меншою за групу джерел утворення майна «З4» у всі три роки, що може свідчити про недостатню ліквідність важкореалізованих активів.

Отже, за загальним підсумком, баланс підприємства виявився менш ліквідним у 2023 році порівняно з 2021 роком через погіршення ліквідності швидкоореалізованих та важкореалізованих активів.

Ліквідність суб'єкта господарської діяльності показує його можливість погашати свою заборгованість. Узагальнені визначені коефіцієнти за даними фінансової звітності СБМП «Прогрес-М» у 2021-2023 роках наведені в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Показники ліквідності майна СБМП «Прогрес-М» у 2021-2023 роках

Показники	2021р	2022р	2023р	Відхилення (+ , -)	
				2023/2021	2023/2022
1. Коефіцієнт покриття	1,60	2,40	2,35	0,75	-0,05
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,21	0,15	0,04	-0,17	-0,12
3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,03	0,01	0,00	-0,03	-0,01
4. Чистий оборотний капітал	2834,4	3268,7	4015,5	1181,10	746,80
5. Частка оборотних активів в загальній сумі активів, %	97,37	96,74	97,82	0,45	1,08

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності підприємства

З таблиці 2.8 коефіцієнт абсолютної ліквідності станом на 2021 р. дорівнював 0,03, 2022 р. – 0,01, 2023 р. – 0,00. Протягом двох років грошові кошти зменшились до 0. Коефіцієнт абсолютної ліквідності погіршився і став 0,0 або зменшився на 0,03 пункти. Цей показник свідчить про те, що на звітну дату поточні зобов'язання підприємство не може негайно погасити, що може бути показником фінансових труднощів.

Коефіцієнт покриття показує, що в 2023 році СБМП «Прогрес-М» мало покриття на 0,75 більше, ніж в 2021 році, але на 0,05 менше, ніж в 2022 році. Це може свідчити про певне поліпшення фінансового стану підприємства порівняно з попередніми роками.

Коефіцієнт швидкої ліквідності значно зменшився від 2021 до 2023 року, показавши велике зниження на 0,17. Це може свідчити про збільшення кількості негативних заборгованостей або скорочення готівкових та легко реалізованих активів СБМП «Прогрес-М».

Чистий оборотний капітал збільшився на 1181,1 у порівнянні з 2021 роком, що може свідчити про підвищення здатності СБМП «Прогрес-М» фінансово забезпечувати свою поточну діяльність.

Частка оборотних активів в загальній сумі активів зросла на 0,45% від 2021 до 2023 року, що може вказувати на збільшення відносної ваги оборотних активів у структурі активів СБМП «Прогрес-М».

Загалом, зниження коефіцієнтів швидкої та абсолютної ліквідності може вказувати на потенційні фінансові ризики для підприємства, які варто уважно вивчити та вжити заходи для їх зменшення. Водночас, зростання чистого оборотного капіталу свідчить про певне поліпшення фінансового стану СБМП «Прогрес-М», що може бути позитивним сигналом для інвесторів та кредиторів.

Як висновок про майновий стан СБМП «Прогрес-М» зробимо наступні висновки:

1. Протягом трьох років спостерігається зміна в структурі активів. Збільшення оборотних активів у порівнянні з необоротними може вказувати на стратегічне зростання підприємства, але водночас може виникнути ризик заборгованості, особливо при недостатній ліквідності.

2. Коефіцієнт покриття збільшився, що свідчить про зростання стійкості до ризиків та збільшення здатності погашати зобов'язання.

3. Загальна ліквідність балансу зменшилась, особливо в коефіцієнтах швидкої та абсолютної ліквідності, що може вказувати на потенційні фінансові труднощі або неефективне управління оборотним капіталом.

4. Чистий оборотний капітал зростає, що може свідчити про певне поліпшення фінансової стійкості підприємства.

5. Відносна вага оборотних активів у структурі активів зростає, що може вказувати на підвищену активність підприємства в короткостроковому плануванні та управлінні оборотним капіталом.

Отже, хоча є певні ознаки поліпшення фінансового стану, існують також певні ризики, пов'язані зі зниженням ліквідності. Рекомендації можуть включати оптимізацію управління оборотним капіталом, покращення контролю над заборгованістю та диверсифікацію джерел фінансування для забезпечення стабільності та стійкості майнового стану підприємства.

2.3. Аналіз фінансового стану СБМП «Прогрес-М»

Метою аналізу фінансового стану є оцінка основних показників, що відображають поточний стан майна, джерел його формування, ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності з тим, щоб у подальшому визначитися з напрямками більш поглибленого аналізу.

В залежності від запитів стейкхолдерів перед виконанням аналізу можуть визначатися напрями робіт, задачі, час, строки виконання, необхідно враховувати побажання щодо формату і креативності представлення результатів аналізу. З такої позиції аналіз може проводитися з мінімально необхідними розрахунками з використанням різних прийомів і технологій, котрі для кожного користувача можуть бути своїми. Основні області аналізу фінансового стану можуть бути такими:

1. Оцінка основних показників фінансової звітності.
2. Аналіз ліквідності (проведено в п. 2.2 роботи).
3. Аналіз фінансової стійкості.
4. Аналіз ділової активності.
5. Аналіз рентабельності.

Аналіз фінансового стану СБМП «Прогрес-М» почнемо з основних показників діяльності. Показники ефективності господарської діяльності

СБМП «Прогрес-М» у 2021-2023 роках наведено в табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Основні економічні показники господарської діяльності СБМП «Прогрес-М»
у 2021-2023 роках

Показники	Роки			Відхилення	
	2021	2022	2023	2023 р. до 2021 р.	
				+/-	%
1. Чистий дохід, тис. грн.	3 867	3 407	3 953	85	2,21
2. Валовий прибуток, тис. грн.	676	927	1 296	620	91,63
3. Операційний прибуток, тис. грн.	291	927	912	621	в 2,1 р.б.
4. Чистий прибуток, тис. грн.	78	418	714	636	в 8,1 р.б.
5. Середньооблікова чисельність працівників, осіб.	15	16	17	2	13,33
6. Середньорічна вартість:					
- необоротних активів, тис. грн.	202,05	197	172,6	-29	-14,58
- в т.ч. основних засобів, тис. грн.	202,05	197	172,6	-29	-14,58
- оборотних активів, тис. грн.	7603,6	6599,6	6302,9	-1 301	-17,11
7. Фондовіддача	19,14	17,29	22,90	3,76	19,65
8. Фондомісткість	0,05	0,06	0,04	-0,01	-16,42
9. Фондоозброєність, тис. грн./особу.	13,47	12,31	10,15	-3,32	-24,63
10. Коефіцієнт оборотності оборотних активів	0,51	0,52	0,63	0,12	23,30
11. Продуктивність праці, тис. грн./особу.	257,81	212,93	232,51	-25,31	-9,82
12. Рентабельність господарської діяльності, %	2,03	12,28	18,06	16,04	x

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності підприємства

Згідно даних табл. 2.9 можна зробити наступні висновки. В 2023 році в порівнянні з 2021 роком чистий дохід збільшився на 85 тис. грн., або на 2,21%. Розглянемо кожен показник окремо та зробимо висновки щодо їхнього впливу на фінансовий стан підприємства.

Зростання чистого доходу на 85 тис. грн. або 2,21% від 2021 до 2023 року свідчить про позитивну тенденцію у прибутковості підприємства. Валовий прибуток збільшився на 620 тис. грн. або 91,63% за три роки, що може свідчити про покращення ефективності операційної діяльності. Операційний прибуток збільшився на 621 тис. грн. або в 2,13 рази, що є дуже позитивним показником. Зростання чистого прибутку на 636 тис. грн. або в 8,1рази за три роки свідчить про вражаючі показники рентабельності.

Середньооблікова чисельність працівників зросла з 15 до 17 осіб за три роки, що може вказувати на збільшення обсягу роботи на підприємстві.

Зменшення середньорічної вартості необоротних та оборотних активів на 14,58% та 17,11% відповідно може вказувати на зменшення ресурсів, які вкладаються в операційну діяльність. В свою чергу, це призвело до збільшення фондівддачі та зменшення фондомісткості, що може свідчити про покращення у використанні фінансових ресурсів. Зменшення фондоозброєності на 24,63% може свідчити про меншу доступність ресурсів для кожного працівника.

Зростання коефіцієнта оборотності оборотних активів на 23,30% свідчить про покращення у використанні оборотних активів. Зменшення продуктивності праці на 9,82% є наслідком збільшення чисельності працівників без відповідного збільшення прибутковості.

Рентабельність господарської діяльності підприємства зросла на 16,04%, що є дуже позитивним показником.

Загалом, підприємство «Прогрес-М» демонструє позитивну динаміку в різних аспектах своєї фінансової діяльності, проте деякі показники, такі як середньорічна вартість активів та фондомісткість, потребують уваги та можуть вказувати на можливі проблеми.

Прибуток стає важливим індикатором ефективності діяльності будь-якого підприємства. Проте не просто його наявність важлива, а конкретний обсяг прибутку, який забезпечить задоволення потреб всіх зацікавлених сторін: власника, працівників і кредиторів. Прибуток визначає мету діяльності, визначаючи економічну стратегію. Він є основним джерелом збільшення власного капіталу, оскільки рішення щодо розділу дивідендів та інвестицій приймаються з урахуванням прибутку після сплати податків. Прибуток також виступає як джерело відновлення виробничих фондів і продукції, а також як засіб забезпечення соціальних благ для працівників та їхніх родин. Крім того, він відіграє ключову роль у формуванні бюджетів на різних рівнях. Таким чином, прибуток відображає чистий дохід, зароблений у

сфері матеріального виробництва завдяки поєднанню різних факторів виробництва та корисної діяльності. Це відображається у виробленій продукції, яка стає товаром при її реалізації.

Аналіз формування фінансових результатів СБМП «Прогрес-М» у 2021-2023 роках наведено в табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Аналіз формування фінансових результатів СБМП «Прогрес-М» у 2021-2023 роках, тис. грн.

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. до 2021 р.	
				+, -	%
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3 867,2	3 406,8	3 952,6	85,4	2,21
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	3 190,8	2 480,2	2 656,4	-534,4	-16,75
Валовий прибуток (збиток)	676,4	926,6	1 296,2	619,8	91,63
Інші операційні витрати	385,8	0,0	384,2	-1,6	-0,41
Фінансові результати від операційної діяльності	290,6	926,6	912,0	621,4	213,83
Фінансові результати до оподаткування	271,8	580,6	902,0	630,2	231,86
Податок на прибуток	193,4	162,3	188	-5,4	-2,79
Чистий прибуток (збиток)	78,4	418,3	714,0	635,6	в 8,1 р.б.

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності підприємства

За результатами табл. 2.10 можна зробити наступні висновки.

У 2022 році чистий дохід від реалізації продукції СБМП «Прогрес-М» скоротився на 460,4 тис. грн. (-11,9%) у порівнянні з 2021 роком, але у 2023 році відбулося збільшення на 545,8 тис. грн. (+16,04%) порівняно з попереднім роком. Собівартість реалізованої продукції у 2022 році скоротилася на 710,6 тис. грн. (-22,27%) порівняно з 2021 роком, але зросла у 2023 році на 176,2 тис. грн. (+7,10%) відносно попереднього року. Це призвело до збільшення валового прибутку в 2022 році склало 250,2 тис. грн. (+37,00%) порівняно з 2021 роком, а також зросло у 2023 році на 369,6 тис. грн. (+39,86%) в порівнянні з попереднім роком.

У 2021 році відбулося збільшення чистого доходу, проте цілковите збільшення валового прибутку спостерігається тільки у 2022 і 2023 роках.

Відносно собівартості, вона спочатку зменшується в 2022 році, але знову зростає в 2023 році. Це може вказувати на зміни в стратегії виробництва та витрат. Найбільший приріст прибутку відбувся у 2023 році, що може бути наслідком ефективного управління витратами та оптимізації виробничих процесів.

Далі проаналізуємо показники оборотності активів СБМП «Прогрес-М» у таблиці 2.11.

Таблиця 2.11

Показники оборотності активів СБМП «Прогрес-М» у 2021-2023 роках

Показники	Роки			Відхилення 2023 р. до 2021 р.	
	2021	2022	2023	+/-	%
Коефіцієнт оборотності активів	0,50	0,50	0,61	0,11	23,20
Тривалість обороту активів (дні)	736,72	728,18	597,98	-138,75	-18,83
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	1,27	0,99	0,95	-0,32	-25,53
Тривалість обороту власного капіталу (дні)	286,87	370,45	385,23	98,36	34,29
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	5,32	16,54	18,88	13,56	254,73
Тривалість обороту дебіторської заборгованості	68,56	22,07	19,33	-49,23	-71,81
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	1,31	1,58	1,56	0,25	19,27
Тривалість обороту кредиторської заборгованості	279,01	230,61	233,94	-45,07	-16,15

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності підприємства

Розглянемо динаміку показників оборотності активів СБМП «Прогрес-М» за період 2021-2023 років та зробимо висновки щодо змін.

Зростання коефіцієнта оборотності активів вказує на більш ефективне використання активів у 2023 році – збільшення на 0,11 (+23,20%) відносно 2021 року, що може бути результатом оптимізації виробничих процесів або покращення управління ресурсами.

Зменшення тривалості обороту активів СБМП «Прогрес-М» свідчить про збільшення швидкості обороту активів та зниження часу, необхідного для перетворення активів у грошові кошти, що може бути результатом

оптимізації виробничих процесів та управління запасами. Тривалість обороту активів зменшився на 138,75 днів (-18,83%) відносно 2021 року.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу у 2021 році склав 1,27, у 2022 році зменшився до 0,99, а у 2023 році – до 0,95. Відхилення за трьома роками становить -0,32, що відповідає спаду на 25,53%. Це може вказувати на зменшення ефективності використання власного капіталу СБМП «Прогрес-М» протягом цього періоду.

Тривалість обороту власного капіталу збільшилася з 286,87 днів у 2021 році до 385,23 днів у 2023 році. Це вказує на те, що СБМП «Прогрес-М» потребує більше часу для повернення власного капіталу в оборот.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості зріс із 5,32 у 2021 році до 18,88 у 2023 році. Відхилення складає 13,56, що відповідає збільшенню в 2,5 рази. Збільшення цього показника може свідчити про збільшення кількості заборгованості та зменшення ефективності управління вимогами.

Тривалість обороту дебіторської заборгованості зменшилася з 68,56 днів у 2021 році до 19,33 днів у 2023 році вказує на те, що СБМП «Прогрес-М» стало ефективнішим в управлінні заборгованістю.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості збільшився з 1,31 у 2021 році до 1,56 у 2023 році. Збільшення на 0,25 відповідає зростанню на 19,27%. Це може вказувати на покращення умов поставок чи збільшення кредиторської заборгованості СБМП «Прогрес-М».

Тривалість обороту кредиторської заборгованості зменшився з 279,01 днів у 2021 році до 233,94 днів у 2023 році. Це вказує на те, що СБМП «Прогрес-М» оплачує свої зобов'язання постачальникам швидше.

Загальною тенденцією для періоду 2021-2023 років є зниження оборотності власного капіталу та збільшення оборотності дебіторської заборгованості, що може вказувати на проблеми у фінансовому управлінні та управлінні кредиторською заборгованістю СБМП «Прогрес-М». Однак, варто відзначити покращення управління дебіторською заборгованістю та

зменшення тривалості обороту кредиторської заборгованості, що свідчить про позитивні зрушення в цих сферах.

Аналіз фінансової стійкості є важливою складовою управління будь-якою організацією з наступними цілями. Аналіз фінансової стійкості дозволяє зрозуміти, наскільки стабільно функціонує підприємство. Це важливо для забезпечення його тривалого існування на ринку. Шляхом аналізу можна виявити можливі фінансові ризики, які можуть виникнути в майбутньому, і прийняти заходи для їх зменшення або уникнення.

Знання стану фінансів допомагає керівництву приймати обґрунтовані рішення щодо інвестицій, розвитку, кредитування, оплати дивідендів тощо. Фінансова стійкість є важливим фактором для кредиторів та інвесторів при прийнятті рішення про надання позики або інвестування в підприємство. Знання фінансової стійкості допомагає підприємству розробляти стратегії розвитку, визначати пріоритети та цілі на майбутнє. Фінансовий аналіз є одним з способів відображення та оцінки діяльності СБМП «Прогрес-М» як внутрішнім, так і зовнішнім стейкхолдерам (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Аналіз показників фінансової стійкості СБМП «Прогрес-М» у 2021-2023 роках

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. до 2021 р., +/-
Коефіцієнт автономії	0,39	0,60	0,58	0,19
Маневреність робочого капіталу	2,25	1,60	1,65	-0,60
Коефіцієнт фінансової залежності	2,57	1,68	1,72	-0,85
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,93	0,95	0,96	0,03
Співвідношення власного капіталу і поточних зобов'язань	0,64	1,48	1,40	0,76
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,60	1,40	1,35	0,75

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності підприємства

Коефіцієнт автономії показує, що загальна сума заборгованості значно перевищує суму власних джерел фінансування у 2021 році і показник знаходиться нижче критичного рівня значення коефіцієнта ($>0,5$), але з кожним роком зростає, це говорить про те, що фінансовий стан підприємства

у 2021р. був критичним, а вже у 2023 р. став нормальним. Показник зріс з 0,39 у 2021 році до 0,58 у 2023 році. Це вказує на збільшення частки власних ресурсів у загальних ресурсах СБМП «Прогрес-М».

Маневреність робочого капіталу зменшився з 2,25 у 2021 році до 1,65 у 2023 році. Це може вказувати на зменшення можливості СБМП «Прогрес-М» в управлінні своїм робочим капіталом.

Коефіцієнт фінансової залежності зменшився з 2,57 у 2021 році до 1,72 у 2023 році. Це означає зменшення залежності СБМП «Прогрес-М» від зовнішніх джерел фінансування.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу збільшився з 0,93 у 2021 році до 0,96 у 2023 році. Це свідчить про невелике зростання можливості використання власного капіталу для покриття поточних зобов'язань СБМП «Прогрес-М».

Співвідношення власного капіталу і поточних зобов'язань зросло з 0,64 у 2021 році до 1,40 у 2023 році. Це вказує на зростання стабільності фінансів підприємства, оскільки більше ресурсів забезпечено власним капіталом.

Коефіцієнт фінансової стабільності збільшився з 0,60 у 2021 році до 1,35 у 2023 році. Це також свідчить про зростання фінансової стабільності підприємства.

Загальна тенденція показує певне зміцнення фінансової стійкості СБМП «Прогрес-М» протягом аналізованого періоду, зменшенням зовнішньої залежності та збільшенням ролі власних ресурсів у фінансовому забезпеченні діяльності підприємства. Однак, є деякі показники, які можуть вимагати уваги та подальшого аналізу, зокрема зниження маневреності робочого капіталу.

Отже, аналіз фінансової стійкості є ключовим інструментом для ефективного управління підприємством і забезпечення його успішності та стабільності в довгостроковій перспективі.

Наступним етапом аналізу фінансового стану проведемо аналіз рентабельності. Рентабельність означає здатність виробництва або реалізації

продукції, а також доходність підприємства. Показники рентабельності є відносними характеристиками фінансових результатів та ефективності діяльності підприємства. Вони вимірюють прибутковість підприємства з різних позицій і групуються відповідно до інтересів учасників економічного процесу. Показники рентабельності є важливими характеристиками утворення прибутку (доходу) підприємства. При аналізі виробництва вони використовуються як інструмент інвестиційної політики та ціноутворення.

Проаналізуємо показники рентабельності СБМП «Прогрес-М» у таблиці 2.13.

Таблиця 2.13

Аналіз показників рентабельності СБМП «Прогрес-М» у 2021-2023 роках

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення	
				2023 р. до 2021р	2023 р. до 2022р
Рентабельність продукції, %	21,20	37,36	48,80	27,60	11,44
Рентабельність господарської діяльності, %	2,03	12,28	18,06	16,04	5,79
Рентабельність активів, %	1,01	7,22	9,98	8,97	2,76
Рентабельність власного капіталу, %	2,58	12,10	17,12	14,53	5,02
Коефіцієнт окупності виробничих витрат	1,21	1,37	1,49	0,28	0,11
Коефіцієнт окупності активів	0,50	0,59	0,55	0,06	-0,04
Коефіцієнт окупності власного капіталу	1,27	0,99	0,95	-0,32	-0,04

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності підприємства

Розглянемо аналіз показників рентабельності СБМП «Прогрес-М» за період з 2021 по 2023 роки. За три роки рентабельність продукції зростала з 21,20% у 2021 році до 48,80% у 2023 році. Відхилення від 2021 до 2023 року становить 27,60%, а від 2022 до 2023 року – 11,44%. Це свідчить про значний зріст ефективності виробництва та реалізації продукції протягом аналізованого періоду.

Рентабельність господарської діяльності збільшився з 2,03% у 2021 році до 18,06% у 2023 році. Відхилення від 2021 до 2023 року складає 16,04%, а від 2022 до 2023 року – 5,79%. Це вказує на значне покращення ефективності управління загальною господарською діяльністю підприємства.

Рентабельність активів за три роки зросла з 1,01% у 2021 році до 9,98% у 2023 році. Відхилення від 2021 до 2023 року складає 8,97%, а від 2022 до 2023 року – 2,76%. Це свідчить про покращення ефективності використання активів підприємства.

Рентабельність власного капіталу збільшилась з 2,58% у 2021 році до 17,12% у 2023 році. Відхилення від 2021 до 2023 року становить 14,53%, а від 2022 до 2023 року – 5,02%. Це вказує на значне покращення використання власного капіталу та його ефективність.

Коефіцієнти окупності також показують позитивну динаміку, збільшуючись з роками, хоча є невелике зменшення у коефіцієнті окупності активів з 2022 по 2023 рік.

Загальна тенденція за аналізований період свідчить про значне покращення ефективності діяльності СБМП «Прогрес-М», що виявляється у зростанні всіх показників рентабельності. Це може бути результатом ефективного управління ресурсами, оптимізації процесів та підвищення якості продукції.

Загальні висновки щодо діяльності СБМП «Прогрес-М» за 2021-2023 роки, враховуючи аналіз ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності, є наступними:

Показники ліквідності підприємства підвищилися протягом 2021-2023 років. Коефіцієнт поточної ліквідності збільшився з 2,25 у 2021 році до 1,65 у 2023 році (відхилення -0,60). Коефіцієнт швидкої ліквідності знизився з 1,60 у 2021 році до 1,65 у 2023 році (відхилення -0,60). Зауважимо, що хоча показники зменшилися протягом періоду, вони залишаються на прийнятному рівні.

Показники фінансової стійкості підприємства показали певне зміцнення. Коефіцієнт автономії збільшився з 0,39 у 2021 році до 0,58 у 2023 році (відхилення +0,19). Коефіцієнт фінансової залежності зменшився з 2,57 у 2021 році до 1,72 у 2023 році (відхилення -0,85). Це свідчить про

збільшення ролі власних ресурсів та зменшення залежності від зовнішніх джерел фінансування.

Показники ділової активності також показали певне поліпшення. Коефіцієнт маневреності робочого капіталу знизився з 0,93 у 2021 році до 0,96 у 2023 році (відхилення +0,03). Співвідношення власного капіталу і поточних зобов'язань збільшилося з 0,64 у 2021 році до 1,40 у 2023 році (відхилення +0,76). Це свідчить про ефективніше використання активів підприємства.

Показники рентабельності підприємства також зросли. Рентабельність продукції зросла з 21,20% у 2021 році до 48,80% у 2023 році (відхилення +27,60). Рентабельність господарської діяльності зросла з 2,03% у 2021 році до 18,06% у 2023 році (відхилення +16,04). Це свідчить про успішну стратегію управління та розвитку підприємства.

Отже, в цілому, СБМП «Прогрес-М» показує позитивну динаміку за аналізований період, з збільшенням ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності. Хоча деякі показники можуть вимагати уваги та подальшого аналізу, загальний тренд є позитивним, що свідчить про успішну діяльність підприємства.

2.4. Шляхи покращення фінансового стану СБМП «Прогрес-М»

Фінансовий стан підприємства залежить від результатів його виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності. Таким чином, пошук резервів, які можуть бути використані для покращення фінансового стану підприємства, може проводитися шляхом ґрунтовної оцінки всіх складових його діяльності. Значна кількість підприємств в Україні має незадовільну структуру капіталу та відчуває нестачу власних коштів. Одним з головних шляхів покращення фінансового стану є мобі-

лізація внутрішніх резервів підприємства.

При своєчасній розробці та реалізації заходів, спрямованих на покращення фінансового стану у довгостроковій перспективі, підприємства можуть підвищити свій майновий потенціал, відновити платоспроможність та рентабельність. Запобігти розвитку негативних кризових явищ на підприємстві можливо лише шляхом систематичного забезпечення управлінського персоналу інформацією про поточний рівень фінансової стійкості та здатність підприємства до подальшого розвитку. Така фінансово-аналітична інформація, на наш погляд, має бути одержана за результатами оцінки фінансового стану підприємства.

Основним завданням оцінки фінансового стану підприємства є своєчасне виявлення та усунення недоліків фінансової діяльності, прийняття управлінських рішень щодо покращення фінансового стану підприємства та недопущення його банкрутства.

Одним з основних способів поліпшення фінансово-господарської діяльності підприємств є збільшення вхідних та зменшення вихідних грошових потоків. Графічно цей процес представлений на рис. 2.5.

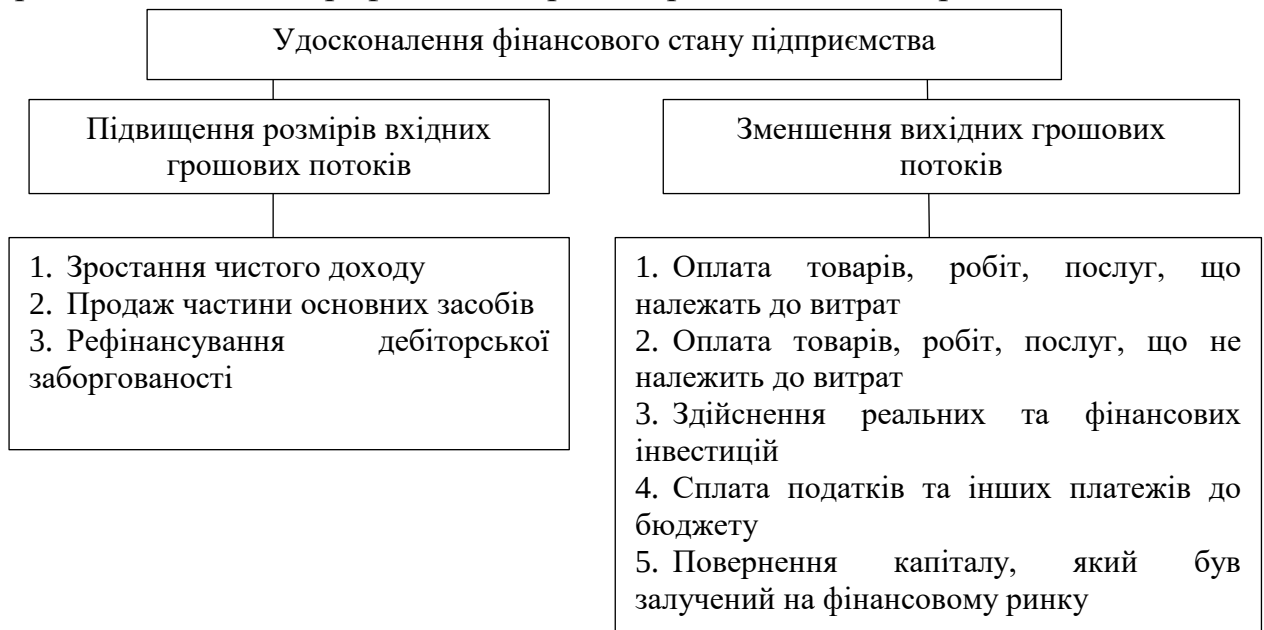


Рис. 2.5. Шляхи удосконалення фінансового стану підприємства

Джерело: [23]

Також до основних заходів покращення фінансово-економічного стану підприємств слід віднести збільшення виручки від реалізації. У свою чергу, розмір виручки від реалізації залежить від обсягів реалізації продукції та ціни одиниці продукції, що реалізується.

Щоб збільшити обсяги реалізації, треба максимально активізувати збутову діяльність підприємства. Стимулювати збут можна різними методами. Бажаний результат можна отримати наданням знижок покупцям, помірними зменшеннями цін, застосуванням масової реклами. Не існує для всіх підприємств єдиного рецепту збільшення обсягів реалізації. Тип заходів залежить від особливостей конкретного підприємства та обраної ним стратегії маркетингу.

Також головним внутрішнім резервом покращення платоспроможності підприємства є зниження собівартості продукції та витрат.

На кожному підприємстві залежно від його особливостей можуть бути різними фактори, які впливають на собівартість: обсяг виробництва, номенклатура та асортимент продукції, технічний рівень виробництва, організація виробництва та умов праці, ціна одиниці продукції, що реалізується.

Основним способом зниження собівартості є економія усіх видів ресурсів, що споживаються у виробництві. Зниження трудомісткості продукції, збільшення продуктивності праці можна досягнути різними шляхами. Найбільш важливі з них - це механізація та автоматизація виробництва, розробка та застосування прогресивних, високопродуктивних технологій, заміна та модернізація застарілого обладнання. Важливим є підвищення вимог та застосування вхідного контролю за якістю сировини, яка надходить від постачальників та матеріалів, комплектуючих виробів та напівфабрикатів.

Ще одним шляхом до покращення фінансово-економічної діяльності підприємства є оптимізація обсягів дебіторської заборгованості та її рефінансування. Для оптимізації обсягів дебіторської заборгованості

потрібно вибрати найбільш доцільні строки платежів та форми розрахунків зі споживачами (попередня оплата, з відстрочкою платежу, за фактом відвантаження продукції). Незважаючи на значні обсяги дебіторської заборгованості, доцільним є надання відстрочки платежу споживачам, адже за рахунок цього збільшується обсяг реалізації, а водночас і прибуток (для стимулювання збуту в умовах високої конкуренції). З іншого боку, в цьому випадку є ризик виникнення додаткових витрат із залучення короткострокових банківських кредитів для компенсації дебіторської заборгованості [23].

Основними формами рефінансування дебіторської заборгованості є факторинг, облік векселів та форфейтинг. До заходів рефінансування дебіторської заборгованості відноситься також комплекс процедур примусового стягнення заборгованості, зокрема й за позовом до господарського суду.

Однак слід визначити, що не існує для всіх підприємств єдиного рецепту збільшення обсягів реалізації. Тип заходів залежить від особливостей конкретного підприємства та обраної ним стратегії маркетингу.

Також одним із важливих напрямів зміцнення фінансового стану є мобілізація внутрішніх резервів шляхом проведення реструктуризації активів підприємства; сукупності заходів, пов'язаних зі зміною структури та складу активів балансу; перетворенням в грошову форму наявних матеріальних та фінансових активів підприємства. В рамках реструктуризації активів використовуються такі заходи: мобілізація прихованих резервів, використання зворотного лізингу, здача в оренду основних фондів, які не повною мірою використовуються у виробничому процесі, оптимізація структури розміщення оборотного капіталу, видів сировини та матеріалів, продаж окремих низькорентабельних структурних підрозділів та об'єктів основних засобів.

Ще одним напрямом покращення фінансового стану є його прогнозування і моніторинг, оскільки, щоб грамотно керувати виробництвом,

активно впливати на формування показників господарської і фінансової діяльності, необхідно постійно використовувати дані про його стан, а також зміни, які в ньому відбуваються.

Система заходів для підтримки економічної стійкості підприємства, на нашу думку, повинна передбачати постійний моніторинг зовнішнього і внутрішнього стану підприємства, розробку заходів зі зниження зовнішньої вразливості підприємства, розробку підготовчих планів при виникненні проблемних ситуацій, здійсненні попередніх заходів для їхнього забезпечення, впровадження планів практичних заходів при виникненні кризової ситуації, прийняття ризикових і нестандартних рішень у випадку відхилення розвитку ситуації, координацію дій всіх учасників і контроль за виконанням заходів та їхніми результатами.

Саме за таких умов можна забезпечити систему моніторингу кожної зі складових економічної стійкості підприємств, яка змогла б надати можливість оптимізувати її відповідно до перспектив розвитку.

На основі аналізу фінансового стану СБМП «Прогрес-М» можна запропонувати кілька шляхів покращення його діяльності:

1. Оптимізація управління робочим капіталом:
 - Посилення контролю над запасами, забезпечення оптимального рівня запасів для зниження ризику втрат.
 - Ефективне управління поточними зобов'язаннями для забезпечення оптимального рівня ліквідності і максимізації прибутковості.
2. Розвиток внутрішнього контролю та фінансового планування:
 - Запровадження системи внутрішнього контролю для забезпечення ефективного контролю за витратами та уникнення можливих фінансових ризиків.
 - Розробка імовірних фінансових сценаріїв та планів дій для виявлення потенційних проблем і вчасного реагування на них.
3. Диверсифікація джерел фінансування:
 - Розгляд можливостей для залучення нових джерел фінансування,

таких як інвестиційні фонди, державні програми або позикові кооперативи.

- Розвиток власних фінансових ресурсів через збільшення прибутковості та рентабельності підприємства.

4. Підвищення ефективності управління активами:

- Аналіз і оптимізація структури активів для забезпечення максимального використання ресурсів підприємства.

- Розробка стратегії по впровадженню новітніх технологій та інновацій, що сприятимуть підвищенню продуктивності та конкурентоспроможності.

5. Збільшення фокусу на підвищення якості продукції та обслуговування клієнтів:

- Вдосконалення процесів виробництва та контролю якості для забезпечення задоволення потреб клієнтів та підвищення їх лояльності.

- Розвиток ініціатив, спрямованих на підвищення клієнтського сервісу та вирішення їх поточних проблем.

Ці шляхи можуть допомогти СБМП «Прогрес-М» покращити свою діяльність, зміцнити свою позицію на ринку та досягти більшого успіху в майбутньому. Першочерговим етапом у покращанні фінансового стану українських підприємств є пошук оптимального співвідношення власного і позикового капіталу, яке б забезпечило мінімальний фінансовий ризик за максимальної рентабельності власного капіталу. Оптимізація ліквідності підприємства реалізується за допомогою оперативного механізму фінансової стабілізації – системи заходів, спрямованих, з одного боку, на зменшення фінансових зобов'язань, а з іншого, на збільшення грошових активів, що забезпечують ці зобов'язання [6].

Доречним для СБМП «Прогрес-М» буде розширення переліку послуг та території наданих послуг як підприємствам, так і фізичним особам по монтажу та ремонту пожежно-охоронної сигналізації, різних видів датчиків та іншої аналогічної продукції.

Далі здійснимо факторний аналіз рентабельності активів. Для цього

перетворимо формулу $R_A = \text{ЧП} / A$ з урахуванням виручки від реалізації:

$$R_A = \text{ЧП} / A = \text{ЧД} / A \times \text{ЧП} / \text{ЧД}, \quad (2.1)$$

$\text{De}R_A$ – рентабельність активів; ЧП – чистий прибуток; ЧД – чистий дохід від реалізації; A – середня величина активів підприємства.

Тобто, якщо чисельник і знаменник помножити на чистий дохід від реалізації продукції (ЧД), то рентабельність активів можна вважати добутком двох показників-співмножників, а саме: рентабельності реалізованої продукції R_P та ресурсовіддачі P_B , або оборотності активів O_A , або коефіцієнта трансформації K_T . Економічний зміст коефіцієнта трансформації полягає в тому, що він показує, скільки виручки підприємство отримає від реалізації з кожної грошової одиниці, вкладеної в активи підприємства.

Чистий дохід, або обсяг реалізованої продукції у вартісному вимірі, є одним із основних факторів, від якого залежить формування чистого прибутку. Із формули видно, що рентабельність активів залежить від рентабельності реалізованої продукції $R_P = \text{ЧП} / \text{ЧД}$ та ресурсовіддачі $P_B = \text{ЧД} / A$, тобто відбувається такий взаємозв'язок:

$$R_A = R_P \cdot P_B, \quad (2.2)$$

Факторну модель рентабельності активів схематично наведено на рис.

2.6.

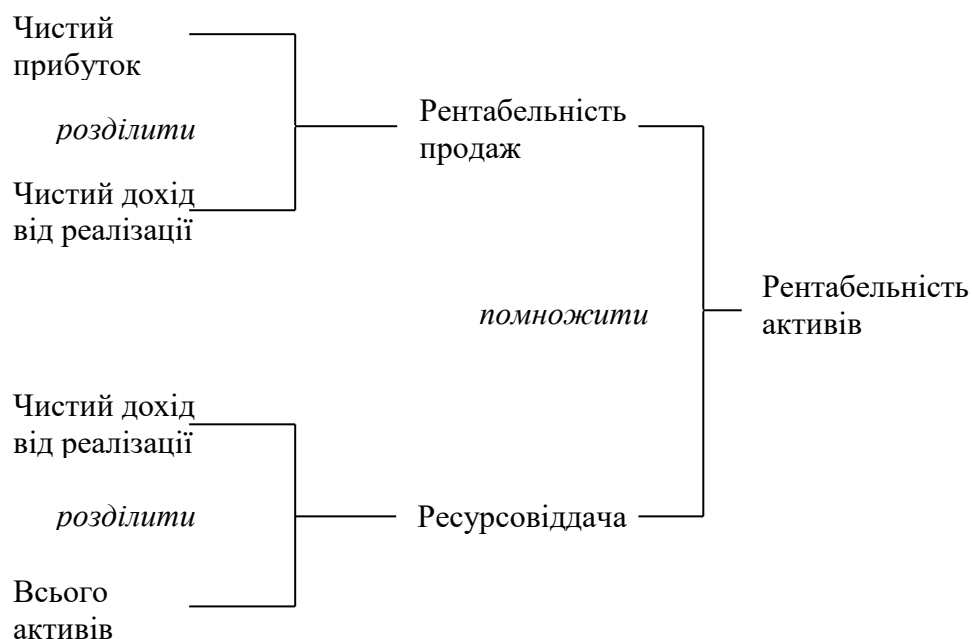


Рис. 2.6. Схема факторної моделі рентабельності активів

Розрахунок впливу факторів на відхилення рентабельності активів здійснюється за допомогою одного зі способів елімінування.

Розглянемо методику визначення впливу факторів, використовуючи спосіб ланцюгових підстанов.

Таблиця 2.14

Вихідні дані для факторного аналізу рентабельності активів СБМП
«ПРОГРЕС-М» у 2022-2023 рр.

Показник	Позначення	2022 р.	2023 р.	Відхилення
Чистий дохід, тис. грн.	ЧД	3 406,8	3 952,6	545,8
Вартість активів, тис. грн.	А	5795,4	7155,6	1 360,2
Чистий прибуток, тис. грн.	ЧП	418,3	714,0	295,7

Джерело: розраховано автором за даним фінансової звітності підприємства

На підставі вихідних даних наведених в таблиці 2.14 оцінимо вплив факторів на зміну рентабельності активів (табл. 2.15).

Спершу розраховується загальне відхилення рівня рентабельності активів:

$$ДРА = RA1 - RA0 = RP1 \cdot PB1 - RP0 \cdot PB0. \quad (2.3)$$

Потім визначається вплив зміни рентабельності продаж на зміну рентабельності активів:

$$ДРА (R_p) = RA_{ум.} - RA0 = RP1 \cdot PB0 - RP0 \cdot PB0. \quad (2.4)$$

Далі визначається відхилення коефіцієнта рентабельності активів за рахунок зміни коефіцієнта ресурсовіддачі:

$$ДРА (P_B) = RA1 - RA_{ум.} = RP1 \cdot PB1 - RP1 \cdot PB0. \quad (2.5)$$

Таблиця 2.15

Розрахунок впливу факторів на зміну рентабельності активів СБМП
«Прогрес-М»

Рентабельність продаж (R_p), %		Ресурсовіддача (P_B), грн.		Рентабельність активів (R_A), %			Відхилення (+,-)		
2022 р.	2023 р.	2022 р.	2023 р.	2022 р.	ум.1	2023 р.	всього	в т. ч. за рахунок	
							о	R_p	P_B
1	2	3	4	5=1·3	6=2·3	7=2·4	8=7-5	9=6-5	10=7-6
12,28	18,06	0,59	0,55	7,22	10,62	9,98	2,76	3,40	-0,64

Джерело: розраховано автором за даним фінансової звітності підприємства

Після проведених розрахунків можна сказати, що у 2023 році рівень рентабельності активів СБМП «Прогрес-М» збільшився порівняно з 2022 роком на 2,76%, що свідчить про покращення ефективності використання капіталу підприємства. Дане зростання було зумовлене дією наступних факторів. Так, за рахунок зростання рівня рентабельності продаж на 5,79 відсоткових пункти рівень рентабельності активів збільшився на 3,40 відсоткових пункти, що насамперед свідчить про покращення ефективності виробничої діяльності та сприятливу ринкову кон'юнктуру.

За рахунок скорочення коефіцієнта ресурсовіддачі на 0,04 пункти рівень рентабельності знизився на 0,64 відсоткових пункти, це свідчить про погіршення оборотності активів, яке відбулося, насамперед, внаслідок різкого збільшення обсягів активів.

Отже, регулювання рентабельності активів зводиться до впливу на рентабельність продаж та оборотність активів. Якщо рентабельність продажів збільшити неможливо, то, збільшуючи оборотність залучених ресурсів, збільшують рентабельність капіталу.

Тому в подальшому керівництву СБМП «Прогрес-М» необхідно проводити роботу з пошуку більш вигідних пропозицій на ринку та постійного зниження собівартості продукції, або збільшувати оборотність активів за рахунок збільшення обсягу реалізованої продукції, що звичайно є досить не вигідним рішенням, за такої низької рентабельності продаж.

Підприємству, що працює в умовах ринкової економіки слід приділити увагу оптимізації збутової політики. Необхідним стає активізація маркетингової політики, що буде направлена на просування продукції, яка має високу якість та нижчу від середньогалузевої ціну, що свідчить про її конкурентоспроможність, на ринку.

Також підприємство може попрацювати в напрямку розробки та виробництва нових видів продукції, які могли б зацікавити покупців та зайняти свою нішу на ринку. Вдале впровадження нового, «ходового» товару може досить позитивно вплинути на фінансовий стан підприємства.

Ще одним напрямком, щодо покращення фінансового становища підприємства це намагання реалізовувати увесь товар, що зберігається на складах підприємства, що дозволить зменшити витрати утримання складських приміщень, скоротити терміни реалізації товару та пришвидшити оборотність робочого капіталу.

Отже, можна сформулювати перелік заходів щодо підтримки фінансового стану підприємства на високому рівні:

- системний та безперервний аналіз фінансового стану та результатів діяльності підприємства;
- оптимізація структури витрат та джерел їх формування;
- розробка та впровадження фінансових стратегій;
- аналіз складових собівартості продукції та визначення шляхів її зниження;
- підтримка конкурентоспроможності продукції (послуг);
- розробка заходів щодо попередження кризових ситуацій;
- стимулювання збільшення вхідних грошових потоків;
- оптимізація розподілу прибутку та визначення більш ефективної дивідендної політики;
- розробка заходів щодо зниження зовнішньої вразливості підприємства.

Таким чином систематичний контроль за фінансовим станом підприємства та оцінка ефективності його діяльності, дотримання запропонованих заходів щодо підтримки стабільного стану та прогнозування важливих для роботи підприємства показників дозволить укріпити становище СБМП «Прогрес-М» на ринку та забезпечити позитивні довгострокові перспективи в його роботі.

Висновки до розділу 2

В результаті аналітичної оцінки стану та напрямів удосконалення фінансового стану спільного багатoproфільного малого підприємства «Прогрес-М» можна зробити наступні висновки.

1. Спільне багатoproфільне мале підприємство «Прогрес-М» входить до групи компаній «Перший Охоронний Альянс», яка об'єднує кілька підприємств (СБМП «Прогрес-М», ТОВ «Компанія Форпост», ТОВ «Перший Охоронний Альянс»), є лідером ринку сфери охоронних послуг і забезпечення безпеки в Житомирі та Житомирській області. Послугами групи «Перший Охоронний Альянс» користується більшість банків, супермаркетів, підприємств, бізнес-центрів м. Житомир. Компанії також охороняють будівельні об'єкти, житло і забезпечують захист під час транспортування грошових коштів та цінних паперів.

2. Проведений аналіз майнового стану СБМП «Прогрес-М» свідчить, що протягом 2021-2023 років спостерігається зміна в структурі активів. Збільшення оборотних активів у порівнянні з необоротними може вказувати на стратегічне зростання підприємства, але водночас може виникнути ризик заборгованості, особливо при недостатній ліквідності. Коефіцієнт покриття збільшився, що свідчить про зростання стійкості до ризиків та збільшення здатності погашати зобов'язання. Загальна ліквідність балансу зменшилась, особливо в коефіцієнтах швидкої та абсолютної ліквідності, що може вказувати на потенційні фінансові труднощі або неефективне управління оборотним капіталом. Чистий оборотний капітал зростає, що може свідчити про певне поліпшення фінансової стійкості підприємства. Відносна вага оборотних активів у структурі активів зросла, що може вказувати на підвищену активність підприємства в короткостроковому плануванні та управлінні оборотним капіталом.

3. Аналіз фінансового стану дозволяє зробити наступні висновки. Показники ліквідності підприємства підвищилися протягом 2021-2023 років. Коефіцієнт поточної ліквідності збільшився з 2,25 у 2021 році до 1,65 у 2023

році. Коефіцієнт швидкої ліквідності знизився з 1,60 у 2021 році до 1,65 у 2023 році (відхилення -0,60). Зауважимо, що хоча показники зменшилися протягом періоду, вони залишаються на прийнятному рівні. Показники фінансової стійкості підприємства показали певне зміцнення. Коефіцієнт автономії збільшився з 0,39 у 2021 році до 0,58 у 2023 році (відхилення +0,19). Коефіцієнт фінансової залежності зменшився з 2,57 у 2021 році до 1,72 у 2023 році (відхилення -0,85). Це свідчить про збільшення ролі власних ресурсів та зменшення залежності від зовнішніх джерел фінансування.

Показники ділової активності також показали певне поліпшення. Коефіцієнт маневреності робочого капіталу знизився з 0,93 у 2021 році до 0,96 у 2023 році (відхилення +0,03). Співвідношення власного капіталу і поточних зобов'язань збільшилося з 0,64 у 2021 році до 1,40 у 2023 році (відхилення +0,76). Це свідчить про ефективніше використання активів підприємства. Показники рентабельності підприємства також зросли. Рентабельність продукції зросла з 21,20% у 2021 році до 48,80% у 2023 році (відхилення +27,60). Рентабельність господарської діяльності зросла з 2,03% у 2021 році до 18,06% у 2023 році (відхилення +16,04). Це свідчить про успішну стратегію управління та розвитку підприємства.

4. Проведений факторний аналіз рентабельності активів свідчить, що у 2023 році рівень рентабельності активів СБМП «Прогрес-М» збільшився порівняно з 2022 роком на 2,76%, що свідчить про покращення ефективності використання капіталу підприємства. Так, за рахунок зростання рівня рентабельності продаж на 5,79 відсоткових пункти рівень рентабельності активів збільшився на 3,40 відсоткових пункти, що насамперед свідчить про покращення ефективності виробничої діяльності та сприятливу ринкову кон'юнктуру. За рахунок скорочення коефіцієнта ресурсовіддачі на 0,04 пункти рівень рентабельності знизився на 0,64 відсоткових пункти, це свідчить про погіршення оборотності активів, яке відбулося, насамперед, внаслідок різкого збільшення обсягів активів.

ВИСНОВКИ

В результаті дослідження теоретичних основ та проведеного аналізу фінансового стану підприємства нами зроблено такі висновки.

1. Фінансовий стан – це одна з найважливіших характеристик діяльності кожного підприємства, а пошук шляхів покращення фінансового стану - це важлива складова управлінської діяльності. Для покращення фінансового стану підприємства повинні нарощувати обсяги виробництва, підвищувати продуктивність праці працівників, захопити якомога більшу частку на ринку, розширювати асортимент продукції і підвищувати її якість, зменшувати витрати на виробництво продукції, з максимальною віддачею використовувати усі види ресурсів, грамотно будувати договірні відносини з постачальниками та покупцями, вести раціональну цінову політику.

2. Для забезпечення задовільного фінансового стану на кожному підприємстві в загальній системі фінансового менеджменту необхідними є розроблення й забезпечення реалізації системи аналізу та оцінювання фінансового стану, адаптованої до особливостей функціонування цього підприємства на ринку, завдань його фінансової стратегії й політики, фінансової ментальності власників тощо. Першочерговим етапом покращення фінансового стану вітчизняних підприємств у сучасних економічних умовах є пошук оптимального співвідношення власного та позикового капіталу, яке забезпечило б мінімальний фінансовий ризик за максимальної рентабельності власного капіталу. Підприємствам необхідно систематично, детально і в динаміці аналізувати фінансовий стан та залежно від того, який показник змінився, приймати відповідні рішення.

3. Аналіз фінансового стану підприємства є необхідним для розробки планів і прогнозів фінансового оздоровлення підприємства. Аналіз фінансового стану - це частина загального аналізу господарської діяльності підприємства, який складається з двох взаємозв'язаних розділів: фінансового та управлінського аналізу. Аналіз фінансового стану включає в себе проведення аналізу за окремими напрямками: оцінка складу і структури

балансу; оцінка фінансової стійкості підприємства; оцінка ліквідності й платоспроможності; оцінка рентабельності; оцінка ділової активності. Інформаційною базою аналізу фінансового стану перш за все є бухгалтерська фінансова звітність, тобто, система показників, які відображають майновий і фінансовий стан підприємства на конкретну дату.

4. Нормативно-правове забезпечення відносин у сфері аналізу фінансового стану підприємства включає законодавчі акти, регулюючі порядок складання та представлення фінансової звітності, встановлення стандартів фінансового аналізу, а також вимоги до проведення аудиту.

5. Спільне багатопрофільне мале підприємство «Прогрес-М» входить до групи компаній «Перший Охоронний Альянс», яка об'єднує кілька підприємств (СБМП «Прогрес-М», ТОВ «Компанія Форпост», ТОВ «Перший Охоронний Альянс»), є лідером ринку сфери охоронних послуг і забезпечення безпеки в Житомирі та Житомирській області. Послугами групи «Перший Охоронний Альянс» користується більшість банків, супермаркетів, підприємств, бізнес-центрів м. Житомир. Компанії також охороняють будівельні об'єкти, житло і забезпечують захист під час транспортування грошових коштів та цінних паперів.

6. Проведений аналіз майнового стану СБМП «Прогрес-М» свідчить, що протягом 2021-2023 років спостерігається зміна в структурі активів. Збільшення оборотних активів у порівнянні з необоротними може вказувати на стратегічне зростання підприємства, але водночас може виникнути ризик заборгованості, особливо при недостатній ліквідності. Коефіцієнт покриття збільшився, що свідчить про зростання стійкості до ризиків та збільшення здатності погашати зобов'язання. Загальна ліквідність балансу зменшилась, особливо в коефіцієнтах швидкої та абсолютної ліквідності, що може вказувати на потенційні фінансові труднощі або неефективне управління оборотним капіталом. Чистий оборотний капітал зростає, що може свідчити про певне поліпшення фінансової стійкості підприємства. Відносна вага оборотних активів у структурі активів зростає, що може вказувати на

підвищену активність підприємства в короткостроковому плануванні та управлінні оборотним капіталом.

7. Аналіз фінансового стану дозволяє зробити наступні висновки. Показники ліквідності підприємства підвищилися протягом 2021-2023 років. Коефіцієнт поточної ліквідності збільшився з 2,25 у 2021 році до 1,65 у 2023 році. Коефіцієнт швидкої ліквідності знизився з 1,60 у 2021 році до 1,65 у 2023 році (відхилення -0,60). Зауважимо, що хоча показники зменшилися протягом періоду, вони залишаються на прийнятному рівні. Показники фінансової стійкості підприємства показали певне зміцнення. Коефіцієнт автономії збільшився з 0,39 у 2021 році до 0,58 у 2023 році (відхилення +0,19). Коефіцієнт фінансової залежності зменшився з 2,57 у 2021 році до 1,72 у 2023 році (відхилення -0,85). Це свідчить про збільшення ролі власних ресурсів та зменшення залежності від зовнішніх джерел фінансування.

Показники ділової активності також показали певне поліпшення. Коефіцієнт маневреності робочого капіталу знизився з 0,93 у 2021 році до 0,96 у 2023 році (відхилення +0,03). Співвідношення власного капіталу і поточних зобов'язань збільшилося з 0,64 у 2021 році до 1,40 у 2023 році (відхилення +0,76). Це свідчить про ефективніше використання активів підприємства. Показники рентабельності підприємства також зросли. Рентабельність продукції зросла з 21,20% у 2021 році до 48,80% у 2023 році (відхилення +27,60). Рентабельність господарської діяльності зросла з 2,03% у 2021 році до 18,06% у 2023 році (відхилення +16,04). Це свідчить про успішну стратегію управління та розвитку підприємства.

8. Проведений факторний аналіз рентабельності активів свідчить, що у 2023 році рівень рентабельності активів СБМП «Прогрес-М» збільшився порівняно з 2022 роком на 2,76%, що свідчить про покращення ефективності використання капіталу підприємства. Так, за рахунок зростання рівня рентабельності продаж на 5,79 відсоткових пункти рівень рентабельності активів збільшився на 3,40 відсоткових пункти, що насамперед свідчить про покращення ефективності виробничої діяльності та сприятливу ринкову

кон'юнктуру. За рахунок скорочення коефіцієнта ресурсовіддачі на 0,04 пункти рівень рентабельності знизився на 0,64 відсоткових пункти, це свідчить про погіршення оборотності активів, яке відбулося, насамперед, внаслідок різкого збільшення обсягів активів.

9. На основі аналізу фінансового стану СБМП «Прогрес-М» можна запропонувати кілька шляхів покращення його діяльності.

- Оптимізація управління робочим капіталом: посилення контролю над запасами, забезпечення оптимального рівня запасів для зниження ризику втрат; ефективне управління поточними зобов'язаннями для забезпечення оптимального рівня ліквідності і максимізації прибутковості.

- Розвиток внутрішнього контролю та фінансового планування: запровадження системи внутрішнього контролю для забезпечення ефективного контролю за витратами та уникнення можливих фінансових ризиків; розробка імовірних фінансових сценаріїв та планів дій для виявлення потенційних проблем і вчасного реагування на них.

- Диверсифікація джерел фінансування: розгляд можливостей для залучення нових джерел фінансування, таких як інвестиційні фонди, державні програми або позикові кооперативи; розвиток власних фінансових ресурсів через збільшення прибутковості та рентабельності підприємства.

- Підвищення ефективності управління активами: аналіз і оптимізація структури активів для забезпечення максимального використання ресурсів підприємства; розробка стратегії по впровадженню новітніх технологій та інновацій, що сприятимуть підвищенню продуктивності та конкурентоспроможності.

- Збільшення фокусу на підвищення якості продукції та обслуговування клієнтів: вдосконалення процесів виробництва та контролю якості для забезпечення задоволення потреб клієнтів та підвищення їх лояльності; розвиток ініціатив, спрямованих на підвищення клієнтського сервісу та вирішення їх поточних проблем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н. М., Невмержицька Н. Ю. Фінансовий аналіз: навч. посібник. К.: КНЕУ, 2015. 592 с.
2. Бодруг Т. М., Гаватюк Л. С. Сутність аналізу та управління фінансовим станом підприємств України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 22(1). С. 20-24.
URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2018_22\(1\)_6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2018_22(1)_6)
3. Бугас Н. В., Костюк Г. В. Аналіз та оцінка ділової активності підприємства. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2017. № 2. С. 86-89.
4. Господарський кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
5. Готра В.В., Ріпич В.В., Дячок А.В. Діагностика фінансового стану підприємства та шляхи його покращення. Економіка і суспільство. 2017. №8. С. 219–223. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/8_ukr/38.pdf
6. Гриценко Л., Боярко І. Методи і методики аналізу фінансового стану: особливості використання для малих підприємств. Socio-Economic Relations in the Digital Society, 2019. №2 (35-36). С. 108–115.
[https://doi.org/10.18371/2221-755x2-3\(35-36\)2019193944](https://doi.org/10.18371/2221-755x2-3(35-36)2019193944)
7. Денисенко М.П. Заходи покращення фінансового стану підприємства у сучасних умовах господарювання. Економіка і держава. 2019. №12. С. 61–65. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2019.12.61>
8. Докієнко Л. М. Управління фінансовою стійкістю підприємств торгівлі: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.07.05. К., 2005. 21 с.
9. Загородна О. М., Серединська В. М. Формування механізму діагностики фінансового стану підприємства. Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні : матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. С. 233–235.

- 10.Іващенко А. І. Розвиток малого та середнього бізнесу: національний та регіональний аспекти : монографія. Чернігів : ЧНТУ, 2020. С. 324. URL: <http://ir.stu.cn.ua/jspui/handle/123456789/20845>
- 11.Карачарова К. А., Наливайко Л. В. Сутність та особливості управління фінансовим станом підприємства. Економічний аналіз. 2016. Т. 23. № 2. С. 126-130. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2016_23\(2\)__19](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2016_23(2)__19)
- 12.Клімович І. М., Татієвська К. А. Деякі питання сутності та оцінки фінансового стану підприємства. Ефективна економіка. 2018. № 10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2018_10_49
- 13.Ковальова Г. О., Станіславик О. В., Коваленко О. М. Сутність та розрахунок фінансового потенціалу підприємства. Економіка. Фінанси. Право. 2021. № 2. С. 23-26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfipr_2021_2_8
- 14.Ковтуненко Ю.В. Методичні основи аналізу фінансового стану промислового підприємства. Економіка. Фінанси. Право, 2016. №8/2. С. 40–41. URL: <http://dspace.opu.ua/jspui/handle/123456789/2588>
- 15.Корбутяк А.Г., Бута М.М. Підходи до трактування поняття «фінансовий стан підприємства». Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2017. Вип. 16 (1). С. 149–153.
- 16.Корнєва Н.О., Шаповалова І.О. Шляхи покращення фінансового стану підприємств. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія: Економічні науки. 2013. Вип. 5.1. С. 55–60.
- 17.Косарева І. П., Хохлов М. П., Бірюкова В. В. Дослідження теоретичних основ фінансового стану підприємства. Інфраструктура ринку. 2018. № 19. С. 101–106.
- 18.Костирко Л. А. Аналіз потенціалу фінансової в системі управління вартістю підприємства. Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2015. № 4 (221). 122 с.
- 19.Куцай Н. С., Демчук В. О. Сутність, задачі та етапи управління

фінансовим станом підприємства. Modern economics. 2021. № 25. С. 92-97.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/modecon_2021_25_16

20.Лазоренко В. В. Моделювання оцінки фінансової стійкості підприємства сфери послуг: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.11. Полтава, 2019. 202 с.

21.Лазоренко В. В. Оцінка фінансового стану підприємства сфери послуг з використанням карт Кохонена. Схід. 2018. № 2 (154). С. 13–18.

22.Леонова, Б., Островська, О., Круш, В. Підвищення стійкості фінансового стану суб'єктів малого бізнесу. Економіка та суспільство. 2023. №56. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-65>

23.Лук'янова В. В., Лабунець О. О. Діагностика фінансового стану підприємства та шляхи його поліпшення. Приазовський економічний вісник. 2018. № 2(07). С. 66–69.

24.Мельник Т.А., Заніздра В.С. Економічна сутність фінансового стану підприємства. Наукові записки Кіровоградського національного технічного університету. 2012. Вип. 11. Ч. 2. С. 102–104.

25.Мішура В. Б., Спіцин В. Є. Економічна сутність, аналіз та оцінка фінансового стану підприємства. Науковий вісник ДДМА. № 3 (24Е), 2017. С. 121-127. [http://www.dgma.donetsk.ua/science_public/science_vesnik/%E2%84%963\(24%D0%95\)_2017/article/19.pdf](http://www.dgma.donetsk.ua/science_public/science_vesnik/%E2%84%963(24%D0%95)_2017/article/19.pdf)

26.Морозюк Н. С., Голубков Е. В., Губко В. І. Сутність та оцінка фінансового стану діяльності підприємств. Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія : Економіка і менеджмент. 2015. Вип. 5. С. 105-108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsna_ekon_2015_5_22

27.Насібова О.В., Івашкевич І.О. Теоретичні основи оцінки фінансового стану підприємства. Інфраструктура ринку. 2019. № 30. С. 185–188.

28.Ніколаєва С. П. Сутність, прийоми та методи аналізу стану підприємств. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2011. Вип. 20(1). С. 317-324. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2011_20\(1\)__49](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2011_20(1)__49)

29.Нікольчук Ю., Небжицький Б., Савчук О. Фінансова стійкість як індикатор ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2023. № 1. С. 220–225

30.Носова Є. Система показників оцінки фінансового стану підприємств. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2012. Вип. 138. С. 53–57.

31.Омельченко О.В., Швед В.В., Штифлюк В.В. Про деякі питання оцінки фінансового стану підприємства. Інфраструктура ринку. 2022. № 68. С. 145-150.

32.Панасюк Б.М., Шулик Ю.В. Оцінка та шляхи покращення фінансового стану підприємства. Науковий блог. 2019. № 3. С. 141–148. URL: <https://bit.ly/3CXL4Jh>

33.Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації (затверджено наказом Міністерства фінансів України, Фонду державного майна України від 26 січня 2001 р. №49/121). К.: 2001. 9 с.

34.Попович Д.В., Алимов О.С. Дослідження ефективності фінансово-господарської діяльності підприємств та засоби її підвищення у сучасних умовах. Приазовський економічний вісник. 2018. № 1. С. 31–35. URL: http://rev.kpu.zp.ua/journals/2018/1_06_uk/8.pdf

35.Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

36.Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України в редакції від 22.12.2011 № 4212-VI <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12#Text>

37.Про затвердження Методики інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій: Наказ від 31.01.98р. №214/2654

38.Про затвердження Методики проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій: наказ від

05.08.97р. №288/2092

39.Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства: наказ від 19.01.06р. №14 (у редакції наказу Міністерства економіки України від 26.10.2010 р. N 1361)

40.Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 2 «Консолідована фінансова звітність» Наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2013 № 628.
<https://docs.dtkr.ua/doc/1207.2386.0>

41.Про затвердження Порядку проведення аналізу фінансово-господарського стану суб'єктів господарювання державних підприємств і підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує п'ятдесят відсотків, та підготовки на запити суду, прокуратури або іншого уповноваженого органу висновків про наявність ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, незаконних дій у разі банкрутства: наказ від 26.02.2013 № 327/5

42.Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства: Наказ Міністерства економіки України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0014665-06#Text>

43.Про затвердження Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності: Наказ Міністерства фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13#Text>

44.Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>

45.Про затвердження Порядку подання фінансової звітності: Постанова Кабінету Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2000-%D0%BF#n12>

46.Проскуріна, Н., Гнідкова, А. Аналіз фінансового стану та фінансових результатів як інструмент оцінки ефективності діяльності підприємства. Економіка та суспільство. 2022. №43. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-74>

47.Слатіна К. Ю., Сударкіна С. П. Сутність фінансового стану та методики його аналізу. Вісник Національного технічного університету "ХПІ". Сер. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. 2014. № 32. - С. 93-97. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vcpitp_2014_32_18

48.Сорока Й.Й. Зарубіжний досвід оцінювання фінансового стану підприємств в сучасних умовах господарювання. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. 2015. Вип. 2. С. 363–367.

49.Сукрушева Г.О., Ластович І.О. Сутність оптимального фінансового стану підприємства. Вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Випуск 23. 2018. С. 563-566. <http://global-national.in.ua/archive/23-2018/109.pdf>

50.Тараруєв Ю.О. Сутність та діагностика фінансового стану підприємства. Проблеми системного підходу в економіці. 2021. Вип. 2. С. 113-119. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PSPE_print_2021_2_18

51.Трансформація забезпечення фінансової стабільності фінансового сектору національної економіки для сприяння сталому розвитку: методологічний аспект: монографія / авт. кол.; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. А. Я. Кузнєцової, д-ра екон. наук, доц. М. Е. Хуторної. Львів: Університет банківської справи, 2021. 675 с.

52.Фещенко О. П. Управління фінансовим станом корпорацій: сутність та принципи організації. Ефективна економіка. 2016. № 12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_12_68

53.Фінансовий аналіз : навч. посібник / уклад.: Н.Л. Марусяк. Чернівці :

Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 172 с.

54.Фролова Т. О. Фінансовий аналіз. Київ : Видавництво Європейського університету, 2005. 253 с.

55.Чемчикаленко Р.А., Сукрушева Г.О., Ткаченко А.Ю. Теоретичні основи управління фінансовим станом підприємства. Інфраструктура ринку. 2019. Випуск 27. С. 350–354. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/27_2019_ukr/56.pdf

56.Чорна Л.О., Штифлюк В.В. Нормативно-правове регулювання оцінки фінансового стану підприємства. Подільський науковий вісник. 2022. №2(22) (1). С. 23-28. <https://journals.indexcopernicus.com/search/article?articleId=3494170>

57.Швед В., Свиридчук Я. Теоретико-методичні засади визначення фінансової ефективності на підприємстві. Матеріали VII Міжнародної науково-практичної інтернет конференції: Наука і життя: сучасні тенденції, інтеграція у світову наукову думку. 2011. С. 83-85

58.Швед В.В., Дробязко О.О. Фінансове планування на підприємствах. Подільський науковий вісник. Вінниця. 2017. №1. С. 112-114.

59.Юнацький М. О. Огляд сучасних методів прогнозування фінансового стану підприємства. Ефективна економіка. 2018. №4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6232>

60.Юрій Е. О., Руснак Т. В. Шляхи покращення фінансового стану підприємства в сучасних умовах. Економіка і суспільство. 2018. № 16. С. 560–565.

61.Яцук О.О., Захарова Н.Ю. Фінансовий стан підприємства та методика його оцінки. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія : Економіка і управління. 2018. № 3. С. 173–180. URL: http://econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/29_68_3/35.pdf

